

महाराष्ट्र पक्षीमित्र संघटनेचे त्रैमासिक मुखपत्र

पक्षीमित्र

■ वर्ष पाचवे ■ अंक ३ रा ■ संपादक : दिगंबर गाडगीळ ■ १ एप्रिल २०१५ पाने-३०

संपादकीय

पक्ष्यांची मराठी प्रमाण नावे

या अंकात डॉ. राजू कसंबे यांनी प्रयत्नपूर्वक संकलित केलेली ५४८ पक्ष्यांची मराठी भाषेतील प्रमाण नावे दिलेली आहेत. महाराष्ट्रातील एकाच पक्ष्याला वेगवेगळ्या भागात वेगळी नावे आहेत. त्यामुळे गोंधळ उडू शकतो. जगभरात अनेक भाषा आहेत. त्यात एकाच पक्ष्याला वेगळी नावे आहेत. पण त्याचे शास्त्रीय नाव उच्चारले म्हणजे घोळ होत नाही, भले त्याला अनेक नावे असोत.

शास्त्रीय नाव लक्षात ठेवणे प्रत्येक पक्षीमित्राला अवघड असेल. पण मराठीत पक्ष्याला प्रमाण नाव असले तर महाराष्ट्राच्या कोणत्याच भागात त्या पक्ष्याची निश्चित ओळख पटवण्यात अडचण येणार नाही. हा हेतू डॉ. कसंबे प्रणित प्रमाण यादीतून सफल होईल.

जानेवारी महिन्यात पुणे येथे झालेल्या २८व्या पक्षीमित्र संमेलनात त्यांनी ही यादी सादर करताना त्यातील पक्ष्यांना आणखी वेगळी नावे असतील तर ती कळवावीत असे आवाहन केले होते. त्याचप्रमाणे काही नावे त्यांच्याकडे आली होती. त्यांचा विचार करून त्यांनी ही सुधारित यादी सादर केली आहे. संमेलनातील त्यांचे आवाहन उपस्थित सभासदांपर्यंत पोहोचले होते. या अंकातून ती यादी इतरांपर्यंतही पोहोचणार आहे. त्यांना जी नावे माहित असतील ती त्यांनी पुढील महिना-दोन महिन्यात डॉ. कसंबे यांच्याकडे कळवावीत. त्यावर विचार होऊन अंतिम यादी तयार होईल. अशी यादी महाराष्ट्र पक्षीमित्र संघटनेकडून पुस्तिकारूपाने प्रसिद्ध होऊ शकेल. पुस्तिका हाताळण्यासाठी सोयीची असते, म्हणून हे सुचवीत आहे. डॉ. कसंबे यांचा पत्ता : भारत नॅचरल हिस्ट्री सोसायटी (BNHS), हॉर्नबिल हाऊस, डॉ. सालिम अली चौक, शहीद भगतसिंग रोड, मुंबई-४००००१

– दिगंबर गाडगीळ

३९, आनंदवन कॉलनी, कॉलेज रोड, नाशिक - ४२२००५

स्थिरभाष : (०२५३)२५७७९६८, चलभाष : ९८८१०७९७११, E-mail : dgadgil09@gmail.com

पक्षीमित्रच्या संदर्भातील पत्रव्यवहार, लेख संपादकांकडे पाठवावा. प्रशासकीय बाबींबद्दल मात्र चिपळूणच्या पत्त्यावर लिहावे.

अध्यक्षीय

नुकत्याच पुणे येथे संपन्न झालेल्या पक्षीमित्र संमेलनात संस्थेची नवीन कार्यकारिणी निवडण्यात आली आहे. तरुण, उत्साही कार्यकर्ते निवडले गेले असून १ एप्रिलपासून ते अधिकृतपणे काम चालू करतील. पक्षी संवर्धनाचे विविध प्रकल्प नवीन कार्यकारी मंडळाच्या नेतृत्वाखाली यशस्वी होतील, याची खात्री आहे. जिल्हावार प्रतिनिधी नेमण्याची प्रक्रिया चालू असून काम करू इच्छिणाऱ्यांनी कळवावे.

आपला सारस फंड आपण पक्षी संवर्धन निधी म्हणून चालू ठेवला होता. या वर्षीच्या वार्षिक सभेत तो सर्वानुमते 'प्रकाश गोळे पक्षी संवर्धन निधी' असा करण्यात आला आहे. हा निधी येत्या

वर्षात पाच लाख व तीन वर्षात दहा लाख करण्याचा संकल्प आहे. प्रत्येकाने हातभार लावावा, ही विनंती. हे पैसे बँकेत ठेवून त्याच्या व्याजातून विविध संवर्धन प्रकल्पांना सहाय्य करण्यात येईल.

या वर्षी यातील पहिला दहा हजार रुपयांचा देकार आहे. त्यासाठी एक पानाचा पक्षी संवर्धन प्रकल्प प्रस्ताव पाठवा. निवड झालेल्या प्रकल्पाला पैसे देण्यात येतील.

'मिळून सारेजण करू द्विजगण रक्षण'

– भाऊ काटदरे

मोबाईल नं. ९३७३६१०८१७

टीप : हा अंक आपल्या मित्रांपर्यंत पोहचवा, ते सभासद होतील !

२८ वे महाराष्ट्र पक्षीमित्र संमेलन, पुणे (दि. १७ व १८ जानेवारी २०१५)

डॉ. संजीव नलावडे, मा. अध्यक्ष यांचे भाषण

२८व्या महाराष्ट्र पक्षीमित्र संमेलनाचे उद्घाटक सिक्कीमचे राज्यपाल माननीय श्री. श्रीनिवासजी पाटील, प्रमुख पाहुणे, ज्येष्ठ शास्त्रज्ञ डॉ. माधवराव गाडगीळ, २७व्या पक्षी संमेलनाचे अध्यक्ष डॉ. अनिल पिंपळापुरे, महाराष्ट्र पक्षीमित्रांचे अध्यक्ष श्री. भाऊ काटदरे, नेचर वॉकचे विश्वस्त श्री. चंद्रसेन शिरोळे, सभागृहातील प्रतिष्ठित आणि मान्यवर आणि महाराष्ट्राच्या कानाकोपऱ्यातून आलेले पक्षीप्रेमी, पक्षीमित्र आणि निसर्गमित्रांही, सर्वप्रथम संमेलनाच्या अध्यक्षपदी माझी एकमताने निवड केल्याबद्दल मी संयोजकांचे आभार मानतो. पक्षी हा तुमच्या-आमच्या सर्वांच्या जिवाच्या विषय आहे. तसा तो प्राचीन काळापासूनच मानवाच्या जिवाच्या आणि निरीक्षणाचा विषय आहे. प्राचीन मानव प्रामुख्याने खाद्य म्हणून पक्ष्यांचा वापर करी. कालांतराने यातील काही पक्ष्यांना त्याने गुहांच्या भिंतींवर गुंफा-चित्रांच्या रूपाने बंदिस्त केले. शेतीचा शोध लागल्यावर त्याचा पक्ष्यांशी आणखी निकटचा संबंध येऊ लागला. यातूनच कॉबड्या, बदके इत्यादी पक्षी पाळण्याची प्रथा सुरू झाली. नद्यांच्या काठाने संस्कृती विकसित होत असताना पोपट, मैना, मोर इत्यादी पक्षी मनोरंजनासाठी बाळगले जाऊ लागले. हळूहळू चित्रकला, शाडूकाम, लाकूडकाम, साहित्य, काव्य इत्यादी माध्यमातून पक्ष्यांविषयीचे प्रेम व्यक्त होऊ लागले. मात्र या सर्वांमध्ये शास्त्रीय दृष्टिकोनाचा अभाव होता. विज्ञानाच्या चष्यातून पक्ष्यांचा अभ्यास इंग्रज भारतात आल्यानंतरच सुरू झाला आहे. भारतात पक्षीविज्ञानाचा पाया टी.सी. जेरडन यांनी १८६२ मध्ये प्रसिद्ध केलेल्या 'भारतीय पक्षी' या पुस्तकाने घातला, असे मानले जाते. त्यांच्या पाठोपाठ अॅलन ह्यूम यांनी १८८२ ते १८८८ या कालखंडात प्रसिद्ध केलेले 'स्ट्रे फेदर्स'चे ११ भाग, इ.स. १८८९ ते १८९८ या दरम्यान ओट्स आणि ब्लैनफोर्ड यांनी संपादित केलेले 'फौना ऑफ इंडिया'चे चार भाग, १९२१ ते १९३० या दरम्यान याच 'फौना'ची (Fauna) सुधारित आवृत्ती आठ भागात 'न्यू फौना' (New Fauna) म्हणून स्ट्रुअर्ट बेकर यांच्या मार्गदर्शनाखाली प्रसिद्ध झाली. ही झाली मूलभूत कामे. यानंतरच्या दशकात दोन लक्षवेधी आणि सुटसुटीत पुस्तके आली, ती म्हणजे ह्यु व्हिसलरचे 'पॉप्युलर हँडबुक' आणि सालीम अलीचे 'बुक ऑफ इंडियन बर्ड्स'. या पुस्तकांनी क्रांती केली असेच म्हणायला हवे, कारण त्यांच्यामुळेच पक्षी निरीक्षण हा छंद सामान्य माणसांपर्यंत पोहोचाला मदत झाली. डॉ. सालीम अली आणि हुमायुन अब्दुलाली या भावंडांचे भारतीय पक्षीशास्त्रातील योगदान अमूल्य आहे. हा प्रवास आता ग्रिमेट-इन्स्कीप आणि रासमुसेनपर्यंत येऊन पोहोचला आहे. यात वेळोवेळी देशी लेखक आणि शास्त्रज्ञांनी भर घातली आहे.

मराठी पक्षी साहित्यापुरते बोलायचे झाले तर डॉ. वि. ना. गोखले, डॉ. म. वि. आपटे, श्री. प्रकाश गोळे, श्री. मारुती चितमपल्ली, श्री. बी. एस. कुलकर्णी इथपासून ते किरण पुरंदरपर्यंतचा साहित्य-प्रवाह अथकपणे

वाहतो आहे. पक्षी संशोधनाच्या क्षेत्रात वि. सी. आंबेडकर, प्रकाश गोळे डॉ. अनिल महाबळ, डॉ. तेज मुंडकुर, भाऊ काटदरे, राजू कसंबे, डॉ. गिरीश जठार, डॉ. सतीश पांडे अशी काही नावे सांगता येतील. अर्थातच ही यादी परिपूर्ण नाही. विविध महाविद्यालये आणि विद्यापीठांच्या पर्यावरणशास्त्र, वनस्पती आणि प्राणिशास्त्र विभागातल्या विद्यार्थी आणि प्राध्यापकांचे नियमित प्रकल्प, संशोधन प्रकल्प आणि प्रबंध नजरेखाली घातले असता असे दिसते की बरेच प्रकल्प पक्ष्यांशी संबंधित आहेत. शाळेत मुले विज्ञान प्रकल्प करतात, तर महाविद्यालयीन पातळीवर पर्यावरण प्रकल्प असतात. त्यात बरेच विद्यार्थी पक्ष्यांवर प्रकल्प करत असल्याचे दिसते. ही उत्साहवर्धक बाब आहे. पक्षी निरीक्षणाचा छंद केवळ मोठ्या शहरांपुरता मर्यादित राहिला नसून छोटी शहरे, तालुक्याची गावे आणि ग्रामीण भागापर्यंत तो हळूहळू का होईना झिरपतो आहे. अनेक शाळा महाविद्यालयांमध्ये निसर्ग मंडळे आहेत. सर्वत्र निसर्ग अभ्यासात पक्ष्यांना महत्त्वाचे स्थान आहे. पक्ष्यांचे अर्थशास्त्र, पक्ष्यांचा भूगोल, पक्षी आणि आरोग्य, पक्षी आणि पर्यटन, वातावरण आणि परिसराच्या आरोग्याचे निदर्शक (Eco-Indicators) म्हणून पक्ष्यांचा वापर, जागतिक तापमान वृद्धी आणि पक्षी अशा वेगवेगळ्या अंगाने पक्ष्यांचा अभ्यास व्हायला हवा.

सध्याचा जमाना संगणकाचा, इंटरनेटचा आहे. 'सोशल मिडिया'ला फार महत्त्व प्राप्त झाले आहे. फेसबुक, व्हॉट्सअप आणि ट्विटर हे तरुणांच्या दररोजच्या जीवनाचा अविभाज्य घटक बनले आहेत. फेसबुकवर महाराष्ट्र, मुंबई, ठाणे-रायगड, पुणे आणि विदर्भ असे पाच मोठे पक्षी निरीक्षकांचे गट आहेत. याशिवाय अनेक छोटे गटही आहेत. या सर्व गटात मिळून सुमारे ४० हजार सदस्य आहेत. यातले काही सदस्य एकाच वेळी अनेक गटांचे सदस्य असू शकतात, असे दुबार-तिबार सदस्य वजा केले तरी किमान पंचवीस हजार पक्षी निरीक्षक आणि पक्षी प्रेमी 'सोशल मिडिया'द्वारे महाराष्ट्रभर उपलब्ध आहेत. हे मोठे मनुष्यबळ म्हणायचे! यांच्या सहभागातून अनेक शैक्षणिक आणि संवर्धनविषयक प्रकल्प राबवता येतील. पुण्याच्या गरवारे महाविद्यालयात घेतला जाणारा पक्षीशास्त्राचा दीर्घकालीन अभ्यासक्रम महानगरांसाठी योग्य आहे. परंतु छोट्या गावातल्या - नगरातल्या सामान्यांसाठी पक्षी निरीक्षणाचे सोपे, एका आठवड्याचे छोट्या मुदतीचे अभ्यासक्रम प्रत्येक जिल्हा पातळीवर राबवायला हवेत. असे अभ्यासक्रम सुमारे २० वर्षांपूर्वी कै. डॉ. रमेश बिडवे यांच्या मार्गदर्शनाखाली विहंग मित्र तर्फे पुण्यात घेतले जात. बी.एन.एच.एस. संस्थेच्या टपाली अभ्यासक्रमाच्या धर्तीवर मराठीत तसाच टपाली पक्षी-निरीक्षण अभ्यासक्रम राबवता येईल का ?

सोशल मिडियाचा आणखी एक उपयोग म्हणजे पक्ष्यांची छायाचित्रे होत. डिजिटल क्रांतीमुळे छायाचित्रण करणे तुलनेने सोपे आणि स्वस्त झाले

पान ३ वर...

डॉ. संजीव नलावडे, मा. अध्यक्ष यांचे भाषण

पान २ वरून...

आहे. पक्षी ओळखण्यासाठी त्यांचा चांगला उपयोग होतो. प्रजाती आणि स्थळानुसार छायाचित्रांचे संकलन करणे शक्य आहे. 'यु ट्युब'वर पक्ष्यांवर छोटे-छोटे खाजगी व्हिडिओ अनेक आहेत. मात्र ज्याला 'डॉक्युमेंटरी' म्हणता येईल अशा चित्रफिती कमी आहेत. शैक्षणिक आणि संवर्धनविषयक चित्रफिती तयार करण्याचा विचार व्हायला हवा. अनेक खाजगी 'ब्लॉग'च्या माध्यमातून विविध पक्षी-स्थळे आणि जागांची माहिती होत असते. ही माहिती पक्षी पर्यटनासाठी खूप उपयुक्त असते आणि आहे. अनेक चांगले वन्य-जीव छायाचित्रकार महाराष्ट्रवासी आहेत.

पक्षी निरीक्षण आणि अभ्यासात 'चेकलिस्ट' (Check-list) अर्थातच तपास-यादीचे स्थान फार महत्त्वाचे आहे. महाराष्ट्रासाठीची पहिली चेकलिस्ट १९७३ मध्ये प्रकाशित झाली. तेव्हापासून आजपर्यंत अनेक चेकलिस्ट प्रसिद्ध झाल्या आहेत. ज्या गावात वा शहरात पक्षी संमेलन होते त्या परिसरातल्या पक्ष्यांची चेकलिस्ट संमेलनानिमित्त प्रसिद्ध करण्याची प्रथा आहे. वनखात्याने अनेक अभयप्रदेशांच्या चेकलिस्ट प्रसिद्ध केल्या आहेत. आढावा घेता असे दिसते की महाराष्ट्रातल्या अजून किमान २० जिल्ह्यांसाठी चेकलिस्ट उपलब्ध नाहीत.

जैवविविधता कायदानुसार प्रत्येक गाव, तालुका, जिल्हा, नगरासाठी जैवविविधता नोंदपुस्तक तयार करून अद्ययावत ठेवणे बंधनकारक आहे. इथे पक्षी-मंडळे आणि पक्षी निरीक्षकांना चांगला वाव आहे. महाराष्ट्र पक्षीमित्र याबाबत पुढाकार घेऊन काही करू शकते.

अनेक सोशल मिडिया साईट्स असेच 'मायग्रंट वॉच' (Migrant Watch) आणि 'इ-बर्ड'च्या (e-Bird) माध्यमातून प्रचंड माहिती गोळा होते आहे. हिचा वापर करून पक्षीविषयक नकाशे आणि नकाशा संग्रह करण्याचा विचार करता येईल. प्रत्येक तालुका, जिल्हा आणि आखळ्या राज्याचा पक्षी नकाशा संग्रह करणे शक्य आहे. नकाशा संग्रह तयार करण्यासाठी जी काही मदत लागेल ती द्यायला मी तयार आहे.

पक्षी संवर्धनासंदर्भात काही आव्हाने आपल्यापुढे आहेत, ती अशी -

- महाराष्ट्र हे नागरीकरणाच्या बाबतीत आघाडीचे राज्य आहे. गावांची नगरे, नगरांची महानगरे होण्याची प्रक्रिया वेगाने चालू आहे. परिसरातील निवासांत वेगाने बदल होत आहेत. या बदलांचा पक्षी जगतावर होणारा भला-बुरा परिणाम आणि पक्षी शहरी पर्यावरणात टिकून राहतील यासाठी काय करायला हवे ?

- शहरी भागात स्वच्छक पक्ष्यांची संख्या आणि धोका वाढतो आहे. त्याविषयी काय करता येईल ?
- पतंगाचा मांजा, फटाके यांचा पक्ष्यांवर किमान परिणाम होण्याच्या दृष्टीने काय करता येईल ?
- औद्योगिकीकरणाची क्रियाही तितकीच वेगवान आहे. अनेक औद्योगिक वसाहती आणि सेझ, माळरानावर विकसित होत आहेत. याचा माळावरच्या पक्षी जगताला धोका संभवतो.
- यासाठी नागरी वन, जैवविविधता उद्यान तसेच औद्योगिक वन यांसारख्या संकल्पना राबवता येतील का ?

- राज्यातल्या बहुतेक प्रमुख नद्या आणि खाड्या प्रदूषित आहेत. यामुळे जलचर धोक्यात येऊन त्याचा परिणाम पाणपक्ष्यांवरही होतो आहे, होणार आहे.
 - वनांचा न्हास, वनांचे विखंडीकरण, वन जमिनींचा अन्य कारणांसाठी वापर, खाणकाम, वणवे, बेकायदा तोड यामुळे काही वनपक्षी प्रजाती संकटात आल्या आहेत, येणार आहेत. यात खाडीकाठची कांजळी वने पण आली.
 - दुर्गम आणि आडवाटांच्या प्रदेशात लावरी, तितर, रानकोंबडा इत्यादी पक्ष्यांची चोरटी शिकार अजूनही अव्याहतपणे चालू आहे. त्या संदर्भातली कुठलीही खात्रीशीर आकडेवारी आपल्याकडे नाही. या समस्येकडे विशेष गांभीर्याने आणि तातडीने लक्ष देण्याची गरज आहे.
 - गावपातळीपासून राज्यपातळीपर्यंत पक्षीविषयक अद्ययावत 'इ-माहिती पेढी' (E-data bank) निर्माण व्हायला हवी. तसेच, पक्षी-कार्यकर्त्यांचे जाळे निर्माण व्हायला हवे.
 - जागतिक हवामान बदल आणि त्याची विविध रूपे (उदा. अवकाळी पाऊस वा गारपीट) यांचा पक्ष्यांवरील परिणाम याच्या अभ्यासासाठी राज्यपातळीवर तज्ज्ञांचा स्वतंत्र गट कार्यरत करता येईल का ?
 - आदिवासी, शेतकरी, मेंढपाळ, मच्छीमार यांच्याकडे नैसर्गिक/पक्षी विषयक ज्ञानाचा खजिना आहे, त्याचे संकलन तातडीने होणे गरजेचे आहे.
 - कृषी परिसंस्थेत होणारे बदल आणि त्याला पक्ष्यांचा प्रतिसाद.
 - महाराष्ट्रात सध्या IBA (Important Bird Area) दर्जा असणारी २० ठिकाणे आहेत. यांच्या संख्येत वाढ अपेक्षित आहे.
 - RSPB / Birdlife International / Wetland International यांसारख्या आंतरराष्ट्रीय संस्थांशी सहकार्य.
- यातील बहुतेक प्रकल्प सामुदायिक पातळीवरच होऊ शकतात. त्यासाठी महाराष्ट्र पक्षीमित्र हे आदर्श व्यासपीठ होऊ शकते. महाराष्ट्र पक्षीमित्र आणि जागोजागची निसर्गमंडळे आणि निसर्ग संस्था यांच्या परस्पर सहकार्याने हे शक्य आहे, अशी खात्री वाटते. वर अनेक विषयांचा उल्लेख आलेला आहे. यातले सगळे विषय एकाच वेळी हाताळता येणार नाहीत. परंतु यातले काही ठराविक विषय निवडून त्यावर पुढील एक वर्ष काही कृती-कार्यवाही करण्याच्या दृष्टीने विचार होऊ शकतो. एवढे बोलून मी माझे भाषण संपवतो. सर्वांचे पुनश्च आभार आणि शुभेच्छा! धन्यवाद!

सूचना

मोठ्या प्रमाणात पोस्टातून पत्रे गहाळ होत असल्याचे लक्षात आले आहे. आपल्या ओळखीत/परिचयात कोणी पैसे पाठवल्यावर पावती/ओळखपत्र/पत्र मिळाले नसल्यास संस्थेच्या पत्त्यावर पत्राने अगर इ-मेलने कळवावे. पावतीची फोटो प्रत पाठविण्यात येईल.

- विश्वास जोशी, कार्यवाह

महाराष्ट्रातील पहिले संवर्धन राखीव क्षेत्र - बोरगड

नाशिकच्या उत्तरेला १७ कि.मी. अंतरावर बोरगडचा डोंगर आहे. तिथे हवाईदलाचे संरक्षण केंद्र आहे. साहजिकच डोंगरपायथ्याचा भाग हे संरक्षित केंद्र आहे. तिथे नैसर्गिक वनक्षेत्र आहे. नेचर कॉन्झर्वेशन सोसायटीचे श्री. विश्वरूप राहा हे जिल्ह्याचे मानद वन्यसंरक्षक असताना त्यांचा जिल्हाभर संचार असायचा. बोरगड परिसरात पद्धतशीरपणे वृक्षराजी वाढवली तर त्याला जैवविविधतेचे स्वरूप येईल अशी कल्पना त्यांना आली. त्यादृष्टीने त्यांनी प्रयत्न सुरू केले. हवाई दलाकडून होकार मिळाल्यावर वनखात्याने तयारी दाखविली. महिंद्रा अँड महिंद्रा कंपनीने आर्थिक पाठबळ देऊ केले. शहरातील निसर्गप्रेमी, शाळांतील मुलांनी श्रमदान करून विविध जातींच्या रोपांची लागवड केली. पाण्याची अडचण सोडविण्यासाठी ठिकठिकाणी टाक्या बसवल्या. त्यात पाणी भरण्यासाठी तुंगलदरा ग्रामस्थांनी सहकार्य केले. त्यांनी हाताने वाहून या टाक्या भरण्याचे व झाडांना पाणी देण्याचे काम अल्प मानधनावर स्वीकारले. म्हणूनच काही वर्षात तिथे दोन लाखांवर झाडे

तरारली. त्यात साग, बांबू, शिसम, खैर, अर्जुन, आपटा इत्यादी लागवड झाली. पांगारा, काटेसावर, कारवी इत्यादी नैसर्गिकरीत्याच होती.

या निरामय अधिवासामुळे अनेक पक्ष्यांनी तिथे आश्रय घेतला. तांबट, सातभाई, मोर, पोपट, खाटिक, ससाणा, सुतार, हळद्या इत्यादींचे गुंजन ऐकू येऊ लागले. बिबट्या, तरस, रानमांजरांची धावपळ होऊ लागली. विषारी, बिनविषारी साप सरपटू लागले. अनेक जातींचे कीटक झेपावू लागले. अभयारण्याचे स्वरूप येत गेले. म्हणूनच २००८ साली वनखात्याने बोरगड संवर्धन राखीव क्षेत्र म्हणून जाहीर केले. हे महाराष्ट्रातील पहिले संवर्धन राखीव क्षेत्र आहे.

हवाई दल, वनखाते, नेचर कॉन्झर्वेशन सोसायटी, महिंद्रा अँड महिंद्रा, स्थानिक गावकरी यांच्या एकत्रित प्रयत्नातून एका क्षेत्राचा कायापालट झाला, हे भूषणास्पद आहे.

— दिगंबर गाडगीळ.

अमूर फाल्कन संरक्षण

अमूर फाल्कन (Falco amurensis) हा लहान आकाराचा शिकारी पक्षी आहे. चीन आणि रशियाच्या सीमेवरच्या अमूर नदीच्या जवळपास त्याची वीण होते. हिवाळ्यात ते स्थलांतर करतात. त्यांचा प्रवास ईशान्येकडील राज्ये (प्रामुख्याने नागालँड), द. भारत मार्गे द. आफ्रिकेपर्यंत होतो. परतीच्या प्रवासाबद्दल निश्चित माहिती नाही. नागालँडमध्ये ते ऑक्टोबर-नोव्हेंबरमध्ये काही काळ थांबतात. तेव्हा स्थानिक लोक त्यांची फार मोठ्या प्रमाणात शिकार करीत. २०१२ मध्ये बंगळुरूच्या कॉन्झर्वेशन इंडिया या एनजीओने केलेल्या पहाणीत डोयंग भागात व विशेष करून पंग्ती खेड्यात हजारोंच्या संख्येने अमूर फाल्कनची शिकार होते ही माहिती प्रसिद्ध झाल्यावर सरकार, निसर्गसंस्था यांना त्याच्या गांभीर्याची जाणीव झाली.

२०१३ पासून नागालँडच्या वनखात्याने जनजागृतीचे जोरदार प्रयत्न सुरू केले. शाळा, चर्च, जनजाती, अनेक देशविदेशातील निसर्गसंस्था यांनी केलेल्या कामामुळे २०१४ साली अमूर संरक्षणाला प्रचंड यश आले. शिकारीचे प्रमाण जवळजवळ नगण्य झाले. ह्याचे श्रेय या सांघिक प्रयत्नांना आहे.

नोव्हेंबर २०१३ मध्ये ३ आमूर फाल्कनना (१ नर, २ माद्या - अनुक्रमे नागा, वोरवा व पंग्ती) उपग्रह संवेदी यंत्रणा बसवून सोडून देण्यात आले. त्यांच्या नोंदींवरून त्यांच्या प्रवासमार्गाची निश्चिती होईल.

नागालँडमध्ये झालेल्या अमूर फाल्कन संरक्षणाला आलेल्या प्रचंड यशापासून शेजारी राज्यांनी धडा घेतलेला दिसत नाही. असम, मणिपूर राज्यांमध्ये काही ठिकाणी शिकार झाल्याचे वृत्त आहे. त्या राज्यांमध्येसुद्धा जनजागृतीची आवश्यकता आहे.

पक्षीरक्षणासाठी फटाक्यांपासून दूर

दिवाळी म्हणजे दिव्यांचा सण. त्याचबरोबर फटाक्यांचा सण. शहरांतून फटाक्यांच्या दणदणाटाला ऊत येतो. लक्ष्मीपूजनाच्या दिवशी तो चरम सीमेला जातो. खेड्यांतूनही त्यांच्या कुवतीप्रमाणे फटाके उडविले जातात. पण याला अपवाद आहे तमिळनाडूतील काही खेड्यांचा. तेथील झाडांवर कायम वसती करणारे पक्षी, वटाघाळे यांना फटाक्यांच्या आवाजाने उपद्रव होईल म्हणून या गावात जाणीवपूर्वक फटाक्यांना नकार दिला जातो.

शिवगंगाई जिल्ह्यातील शंकरपांडीआपुरम, कोइमतूर जिल्ह्यातील किट्टामपलायम ही ती गावे. कोल्लुकुडुपट्टी गावाजवळच्या पाणवठ्यांवर उघड्या चोचीचे ढोक, आयबिस, पाणकावळे हिवाळ्यात गर्दी करतात. गावातील झाडांवर ते घरटी करतात. त्यांचा त्रास होऊ नये म्हणून दिवाळीत फटाके न फोडण्याचा वसा गावकऱ्यांनी दीर्घकाळापासून घेतलेला आहे.

सांगली जिल्ह्यातील पक्षी

आपले सभासद डॉ. विजय तुळजापूरकर, डॉ. भागवत व श्री. जठार यांच्या गेल्या २० वर्षांतील पक्षीनिरीक्षणातून सांगली जिल्ह्यातील पक्ष्यांची सूची तयार झाली आहे. त्यात २९७ पक्षी प्रजातींची नोंद आहे. त्यात १९१ स्थानिक, ७७ हिवाळी स्थलांतरित, ९ स्थानिक स्थलांतरित, ४ वीण घालणारे स्थलांतरित, ३ भटके स्थलांतरित, इत्यादी पक्ष्यांचा समावेश आहे. त्यातील ५ जाती संकटग्रस्त आहेत.

ही सूची तयार करण्यासाठी निरीक्षणाच्या ४३० फेऱ्या झाल्या होत्या. पक्षीमित्रांच्या या दीर्घ कामगिरीबद्दल त्यांचे अभिनंदन!

पक्ष्यांची दयनीय अवस्था

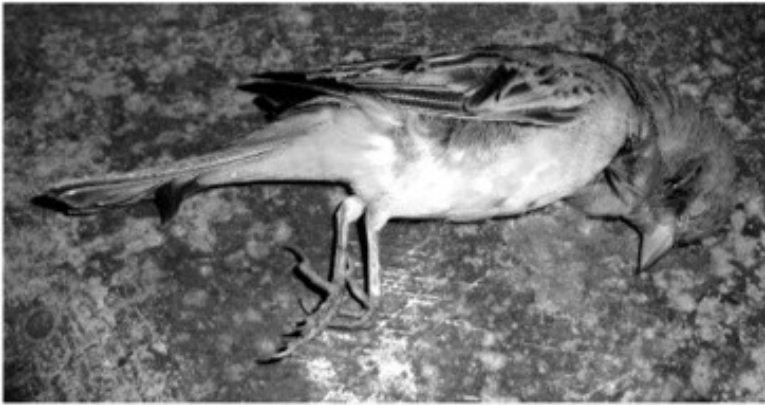
निसर्गातील नद्या, झाडे, प्राणी, पक्षी यांच्या छायाचित्रणासाठी माहिती मिळविण्यासाठी तिनही ऋतूंमध्ये जंगलात फिरत असतो. तेव्हा कळले, काही आदिवासी जमातींमधील पुरुष, मुले यांच्याकडून पक्ष्यांची दररोज शिकार केली जाते. या शिकारींसाठी त्यांच्याकडून वेगवेगळ्या पद्धती व साधने वापरली जातात.

ही शिकार करताना गलोल हे एक साधन वापरले जाते. इंग्रजी वाय आकाराची काठीची बेचकी व वरच्या दोन टोकांना विशिष्ट प्रकारे बांधलेले रबर. त्या रबराला ताणून पक्ष्यावर नेम धरून खडा मारला जातो. या लोकांना एवढा नेम असतो की, पहिल्याच खड्यात झाडावर बसलेला पक्षी जमिनीवर पडतो. पाकोळ्यांसारखे काही पक्षी हवेत फिरत असताना गावातील मुले समूहाने त्यांच्यावर दगड मारत असतात. ही गलोल बनविण्यासाठी लागणारे रबर शहापूर, कसारा, खर्डी, आटगाव, वासिंद, किन्हवली, मुर्बाड इत्यादी गाव - तालुक्यात सहज उपलब्ध होते. ते फक्त गलोल बनविण्यासाठीच उपयोगी पडते. इतर कोणताही या रबराचा उपयोग होत नाही.

तलावाच्या काठी असलेली गावे त्या तलावातील मासेमारीतून आपला उदरनिर्वाह करतात. मासेमारीसाठी वापरले जाणारे बारीक तंगूसाचे जाळे

गलोल

गलोलाने मारलेला पक्षी

काही दिवसांनी खराब होते. हे खराब झालेले जाळे जंगली फळांच्या झाडावर पसरून बांधले जाते. ते बारीक असल्यामुळे पक्ष्यांच्या लक्षात येत नाही. या जाळ्यात अनेक पक्षी अडकतात व जेवढी जास्त धडपड करतील तेवढे जास्त अडकतात व गुंडाळले जातात. डिसेंबर २०१४ मध्ये असाच जंगलात फिरत असताना एका जंगलात चार झाडांवर ही जाळी दिसून आली. त्यापैकी एका जाळ्यात तब्बल आठ शिक्रा, दोन हळद्या, एक वटवाघूळ एवढे पक्षी मरून - वाळून गेलेल्या अवस्थेत दिसून आले. माणसाला आपला जीव किती मोलाचा वाटतो. दुसऱ्याच्या जीवाची मात्र

पक्षी पकडण्यासाठी जमिनीवर लावण्यात आलेला सापळा

काठ्यांना चिक लावून पक्ष्याला चिटकविले जाते

त्यांना जराही पर्वा नाही.

या शिकार्यांकडून अजून एक पद्धत वापरली जाते. ती म्हणजे दोऱ्याचा फास. सुमारे एक ते दीड फुटाच्या काठ्या एक फुट अंतरावर जमिनीत रोवल्या जातात. त्याच्या मागच्या बाजूने दगड भिंतीसारखे रचून घेतात. वरून छप्पर म्हणून सागाची पाने ठेवली जातात. अशाप्रकारे एक चौकोनी घर तयार केले जाते. या घराच्या दारातील दोन काठ्यांना दोऱ्याचा फास बनवून बांधला जातो. या घरात व बाहेर दाणे (शक्यतो वरईचे) टाकले जातात. पक्षी बाहेरील दाणे खात-खात आत जाण्याच्या प्रयत्नात फासात अडकतो. या पक्ष्याला कधी-कधी मुंगूस, रानमांजर, घोरपड इत्यादी प्राणीही आपले भक्ष्य बनवितात.

या सुंदर, रंगीबेरंगी, निरागस, पाखरांना शिकार बनविण्याचा आणखी एक प्रकार म्हणजे चिटकविणे. या प्रकारात टोकर बांबूच्या साधारणतः एक फूट लांबीच्या काड्या घेऊन त्यांना मोहाच्या झाडाचा चिक लावला जातो. चिक लावलेल्या चार-पाच काड्या जमिनीत एकाच दिशेने तिरकस रोवल्या जातात. त्यांच्या खाली पानावर एखादा कीटक मारून ठेवला जातो. ते खाण्यासाठी पक्षी तेथे आला व त्याचा या काडीला जराही स्पर्श झाला तर तो

पान २८ वर...

वार्षिक सर्वसाधारण सभा - महत्वाचे निर्णय

महाराष्ट्र पक्षीमित्र संस्थेची वार्षिक सर्वसाधारण सभा शनिवार दिनांक १७/०१/२०१५ रोजी पुणे येथे पक्षीमित्र संमेलनात संपन्न झाली. सभेमध्ये घेण्यात आलेले महत्वाचे निर्णय खालीलप्रमाणे -

१) सन २०१५-१६ ते २०१७-१८ या कालावधीसाठी अध्यक्ष व कार्यकारी सदस्य यांची निवड करण्यात आली, ती खालीलप्रमाणे -

- अध्यक्ष - भाऊ काटदरे, रत्नागिरी
कार्याध्यक्ष - डॉ. राजू कसंबे, ठाणे
संघटक - डॉ. सुधाकर कुन्हाडे, अहमदनगर
कार्यवाह - श्री. विश्वास जोशी, रत्नागिरी
सहकार्यवाह - डॉ. जयंत वडतकर, अमरावती
सहसंघटक - डॉ. गजानन वाघ, अमरावती
सदस्य - श्री. शरद आपटे, सांगली
- श्री. कौस्तुभ पांढरीपाडे, वासीम
- श्री. अनुज खरे, पुणे
- श्री. नरेंद्र गायकवाड, सोलापूर
- श्रीमती केशर उपाध्ये, जळगाव
सल्लागार - श्री. बापूसाहेब भोसले, अहमदनगर
- डॉ. दिलीप यादी, औरंगाबाद
- श्री. दिगंबर गाडगीळ, नाशिक
- श्री. अभय उजागरे, जळगाव
- डॉ. अनिल पिंपळापुरे, नागपूर

नवीन कार्यकारी मंडळ, सल्लागार मंडळाचे अभिनंदन व शुभेच्छा!
सदर कार्यकारी मंडळ व सल्लागार मंडळ १ एप्रिल २०१५ पासून कार्यरत होईल. तोपर्यंत जुनेच मंडळ काम पाहील. सर्व निमंत्रित सदस्यांची मुदतसुद्धा ३१ मार्च २०१५ ला संपेल. पुढील तीन वर्षांसाठी जिल्हावार निमंत्रित सदस्य निवडायचे आहेत. त्यासाठी इच्छुकांनी नावे नोंदवावीत. त्या नावातून निवड करण्यात येईल.

२) येत्या एक वर्षाच्या कालावधीमध्ये संस्थेची सभासद संख्या २५०० करणे. त्यासाठी प्रत्येक सभासदाने किमान दोन सभासद करणे.

३) आपण मुंबई संमेलनात चालू केलेला सारस निधी नंतर पक्षी संवर्धन निधी म्हणून चालू ठेवला होता. आता सदर निधी 'प्रकाश गोळे पक्षी संवर्धन निधी' म्हणून ओळखला जाईल. सध्या हा निधी १,५१,१११ एवढा आहे. तो येत्या एक वर्षात पाच लाख व पुढील तीन वर्षात दहा लाख एवढा करण्याचा संकल्प आहे. हा निधी बँकेत ठेवून त्याचे व्याज दरवर्षी विविध पक्षी संवर्धनाच्या कामासाठी देण्यात येईल. आपणसुद्धा या निधीसाठी देणगी पाठवा. (सर्व देणग्या ८०जी अन्वये सवलत पात्र)

४) आपला त्रैमासिक अंक आता अधिक दर्जेदार होण्यासाठी प्रत्येक सभासदाने प्रयत्न करावा. त्यासाठी प्रत्येकाने लिखाण पाठवावे.

५) या वर्षीचे चार अंक IBCN, BNHS ने पुरस्कृत केले आहेत. पुढील वर्षाचे चार अंक अनुक्रमे श्री. रवींद्र वामनाचार्य, नाशिक, श्री. राम रेडीज, चिपळूण, डॉ. जयंत वडतकर, अमरावती व श्री. अभय उजागरे, जळगाव यांनी पुढाकार घेऊन त्यांच्या विभागाकडून पुरस्कृत केले आहेत.

आपण लिहिता...

कृष्ण बुलबुल नाही लालबुड्या बुलबुल

जानेवारी १५ चा अंक नेहमीप्रमाणेच चांगला आहे. पण पृष्ठ ४ वरील कृष्ण बुलबुलचा उल्लेख चुकीचा असून तो लालबुड्या बुलबुल आहे. कृष्ण बुलबुलच्या नोंदी महाराष्ट्रात (नगर जिल्ह्यात) अद्याप नाही. हा पक्षी लालबुड्या बुलबुलच आहे.

- प्रा. सुधाकर कुन्हाडे, अहमदनगर

संपादकीय

जानेवारी अंकातील संपादकीय चांगले आहे.

- एम. एस. कुलकर्णी, हैद्राबाद

श्रद्धांजली

गुजराथचे ज्येष्ठ पक्षीतज्ज्ञ लवकुमार खाचर यांचे दुःखद निधन झाले. नांदूर-मध्यमेश्वर येथील २१व्या महाराष्ट्र पक्षीमित्र संमेलनाचे उद्घाटन त्यांच्या हस्ते झाले होते.

ईश्वर मृतात्म्यास सद्गती देवो.

महाराष्ट्र पक्षीमित्रचे आजच

सभासद व्हा !

एकदाच ₹ ५००/- भरा व आजीवन सभासदत्व मिळवा. आपण सभासद असाल तर अजून एक तरी सभासद नोंदवा.

सभासद कसे व्हाल ?

१) डी.डी. / मनीऑर्डर, "महाराष्ट्र पक्षीमित्र" या नावे चिपळूण येथे देय असलेला असावा.

२) Core Bank System नेही पैसे पाठवू शकता.

बँकेचे नाव : बँक ऑफ महाराष्ट्र, चिपळूण शाखा.

खात्याचे नाव : महाराष्ट्र पक्षीमित्र. बँक खाते नं.:

६००३६८१२०१७

खात्यात पैसे भरून त्वरित मेलने कळवणे, तसेच सभासदत्व अर्ज भरून पोस्टाने पाठवणे अत्यावश्यक आहे. सोबत पे-इन-स्लीपची झेरॉक्स जोडावी.

स्वागत

Birds of Nashik District

डॉ. सालिम अली यांच्या जन्मदिवस निमित्ताने दि. १२ नोव्हेंबर २०१४ ला नाशिक येथील प्रसिद्ध अभ्यासक व पक्षी निरीक्षक श्री. विश्वरूप राहा यांनी 'Birds of Nashik District' हे पक्षी संवर्धनावर आधारित पुस्तक प्रसिद्ध केले.

श्री. राहा हे नाशिक जिल्ह्याचे माजी मानद वन्यजीव रक्षक असून नेचर कॉन्झर्वेशन सोसायटी ऑफ नाशिकचे अध्यक्ष आहेत. त्यांच्या समृद्ध २० वर्षांचा अनुभव, पक्ष्यांविषयीचा सखोल अभ्यास त्यांनी या पुस्तकातून उलगडलेला आहे.

व्यवसायाने इंजिनियर असलेल्या राहांनी मुंबई येथून नाशिकला आपले बस्तान बसवले. निसर्गाप्रती असलेल्या त्यांच्या कळकळीमुळे त्यांनी NCSN ही एक NGO स्थापन केली व त्यामार्गे मुख्यत्वे नाशिकच्या ग्रामीण व आदिवासी विभागात पक्ष्यांचे संवर्धन व लोकांमध्ये, मुलांमध्ये पक्ष्यांविषयी माहिती व ओढ निर्माण केली.

या पुस्तकामध्ये नाशिक जिल्ह्यात आढळणाऱ्या विविध प्रकारच्या २५० पक्ष्यांची रंगीत फोटोसहित इंग्रजी आणि मराठीतून थोडी माहिती दिली आहे. स्वतः लेखक हे उत्कृष्ट छायाचित्रकार असून त्यांनी विविध कालखंडात गेल्या १५ ते २० वर्षांत घेतलेली रंगीत छायाचित्रे हे ह्या पुस्तकाचे वैशिष्ट्य ठरेल. इंग्रजी माहितीचा मराठीतून अनुवाद श्री. राहा यांचे सहकारी व माजी वन्यविभाग कार्यालयीन श्री. नारायण भुरे यांनी आकर्षकरीत्या केला आहे.

पक्ष्यांच्या प्रजातींची विभागवारी पाणथळ, गवताळ, जंगल, शिकारी पक्षी यांमध्ये केलेली आहे. त्याचप्रमाणे पुस्तकाच्या सुरुवातीस नाशिक जिल्ह्याचा नकाशा, त्यावर असलेल्या गवताळ, पाणथळ व जंगल ह्या पक्ष्यांचे अधिवास असलेल्या जागा दर्शवितो. त्यामुळे वाचकांना निरीक्षणाच्या दृष्टीने खूप सोय झाली आहे.

या पुस्तकाचे संकलन BNHS चे डेप्युटी डायरेक्टर श्री. विभू प्रकाश यांनी केले असून मांडणी व रचना श्री. अजित बर्जे यांनी केली आहे. नेचर कॉन्झर्वेशन सोसायटी ऑफ नाशिक या संस्थेने केलेले विविध उपक्रम व पक्ष्यांविषयी केलेली जनजागृती यासंदर्भातील माहिती या ४०० पानी पुस्तकात उपलब्ध आहे.

या पुस्तकाद्वारे पक्ष्यांविषयीच्या संकलनात व अभ्यासात नक्कीच मोलाची भर पडली आहे. नवीन पक्षी निरीक्षकांसाठी हा खूप मोलाचा साठा आहे.

सर्व निसर्गप्रेमींनी या पुस्तकाद्वारे आदर्श घेऊन आपल्या निसर्ग संवर्धनाच्या कार्यात जोमाने काम करावे व भारतीय उपखंडातील पक्षीजीवनाविषयी सखोलता वाढवावी ही इच्छा लेखकाने येथे व्यक्त केली आहे.

पुस्तकाची किंमत ₹७५०/- (पक्षीमित्रांना सवलतीत)

- सतीश गोगट

९८२२००५९९९२

टपाल तिकिटांच्या दुनियेत -

जेर्डान्स कोर्सर (Rhinoptilus bitorquatus)

हा पक्षी काटेरी झाडांच्या परिसरात व माळरानावर आढळतो व संध्याकाळी व रात्रीच्या वेळी बाहेर पडतो. अत्यंत दुर्लभ जातीतला हा पक्षी असल्याने त्याच्या अधिवासाविषयी फारच कमी माहिती उपलब्ध आहे. डॉ. टी. सी. जेर्डान यांनी सन १८४८ मध्ये या पक्ष्याचा शोध लावला म्हणून त्यास 'जेर्डान्स कोर्सर' असे म्हणतात.

हा पक्षी जानेवारी १९८६ मध्ये मुंबईच्या बॉम्बे नॅचरल हिस्ट्री सोसायटीने पुन्हा शोधला. त्या आधी शेवटी १९०० साली दिसला होता. १९३० पासून या पक्ष्यास शोधण्याचे अनेक प्रयत्न केले गेले. तरीही त्याचा शोध लागला नाही. तेव्हा हा पक्षी नामशेष झाला, असे समजण्यात आले. हा पक्षी आंध्र प्रदेशातील गोदावरीच्या तीरावरील भद्राचलम व सिरोंचा येथे दिसतो. तसेच पेन्नार नदीच्या तीरावरील अनंतपूर, कडप्पा व नेल्लोर येथे आढळतो.

जेर्डान्स कोर्सर हा भारतीय धाविकच्या प्रजातीशी जवळचा आहे. या पक्ष्याचे डोके, मान व मागील भाग गडद राखाडी रंगाचा आहे. मानेचा

पुढचा भाग पांढऱ्या रंगाचा असतो. फिकट रंगाच्या गळ्यामध्ये एक पांढरा पट्टा असतो. दुसरा पट्टा गळ्याच्या खालील भागास असतो. उडताना पंखांचा पांढरा भाग स्पष्टपणे दिसतो. भारतीय टपाल खात्यातर्फे दिनांक ७ ऑक्टोबर १९८८ रोजी वन्यजीव सप्ताहांतर्गत 'जेर्डान्स कोर्सर'वर एक रुपया किंमतीचे टपाल तिकीट प्रकाशित करण्यात आले.

- रवींद्र वामनाचार्य, नाशिक

मो. ९८९०३९०५२७, e-mail : r_wamanacharya@yahoo.co.in

युरोपियन रोलर (Coracias garrulus)

निळकंठ (इंडियन रोलर) हा पक्षी आपण दररोज शेतातील भागात रस्त्याच्या कडेला असणाऱ्या विजेच्या खांबावर, तारेवर पाहात असतो. उडताना त्याच्या पंखांची होणारी निळ्या रंगाची उधळण आपल्याला नेहमीच लक्षात राहते. हा स्थानिक रहिवासी असल्या कारणाने तो आपल्याला नेहमीच दिसतो. उन्हाळ्याच्या दरम्यान प्रजनन काळात पिलांना जन्म देऊन त्यांचे पालन पोषण तो करतो. पण त्याचाच भाऊबंद असलेला युरोपियन रोलर मात्र थेट आफ्रिका, अरब प्रदेशात जाऊन वीण करतो. तिथल्या प्रजनन काळात पिलांचे पालन पोषण करून मोठी झालेली पिले घेऊन आपल्या मायदेशी म्हणजेच हिमालयात परततो. ही एकमेव रोलर प्रजाती आहे, जी विणीसाठी हजारो किलोमीटरचा प्रवास करून जाते.

सप्टेंबर ते ऑक्टोबर दरम्यान शहरापासून थोडे दूर किंवा छोट्या गावाजवळ रस्त्यावरील विजेच्या तारेवर खांबावर वा शेती असलेल्या भागात इंडियन रोलर प्रमाणेच दिसणारा पण थोडा सडपातळ बांध्याचा, मान निळसर रंगाची असलेला रोलर पक्षी दिसला तर तो हमखास युरोपीयन रोलर आहे असे समजावे. थोडे जवळून त्याचे निरीक्षण केले तर डोळ्यालगत असणारी बारीकशी काळी पट्टी व इंडियन रोलरपेक्षा जाड असणारी चोच ठळकपणे दिसून येते.

परतीच्या स्थलांतरादरम्यान युरोपियन रोलर एकेका ठिकाणी जवळपास ८ ते १५ दिवसांच्या मुककामी असतात असे आतापर्यंतच्या आमच्या अभ्यासावरून लक्षात आले. युरोपियन रोलरच्या परतीच्या प्रवासातील महाराष्ट्रात मुख्यतः विदर्भात असणाऱ्या काही दिवसांच्या मुककामाचा मागोवा घेण्याचा व त्यांचे निरीक्षण करण्याचा निश्चय वेक्सचे पक्षी अभ्यासक किरण मोरे, निनाद अभंग, शिशिर शेंडोकार, गौरव कडू, अलकेश ठाकरे, प्रा. गजानन वाघ व डॉ. जयंत वडतकर यांनी दोन वर्षांपूर्वी केला. सुरुवातीला सप्टेंबर २०१३ मध्ये ४ युरोपियन रोलरची नोंद झाली. खरा अभ्यास सुरू झाला तो सप्टेंबर २०१४ पासून अमरावतीजवळील नांदगाव - पेठला प्रथम दर्शन झाले तेव्हा. यावेळी २ युरोपियन रोलरचे एकमेकांवर हवेतच कोलांटउड्या घेत झडप घालणे चालू होते. बहुधा जागेचा हक्क प्रस्थापित करण्यासाठी त्यांची धडपड चालू असावी. त्यानंतर काही दिवसांनी त्यापैकी एकाने अमरावतीपासून १० किलोमीटरवर अंतरावर असलेल्या नांदगाव पेठच्या जकात नाक्याजवळ तर दुसऱ्याने तेथून ४ कि.मी. अंतरावर नागपूर रोडवरील जागेचा ताबा घेतला. दोघांनी आपआपली अन्नाच्या शोधासाठी लागणारी जागा हेरून घेतली होती. जकात नाक्याजवळील असलेल्या जागेत प्लॉट आखलेले होते व त्यात भरपूर प्रमाणात हंगामी खुरट्या वनस्पती असणाऱ्या जागेत अळ्यांची मेजवानी तिथला युरोपियन रोलर घेत होता. नागपूर रोडवरील असणाऱ्या रोलरचे सोयाबीन पिकांमध्ये असणाऱ्या अळ्या एकामागोमाग एक मटकावणे चालू होते. तसे युरोपियन रोलरच्या

खाद्यामध्ये मुख्यतः अळ्या, किडे, कोळी यांचा तसेच, अधून मधून बेडूक, साप, सरडे यांचाही समावेश होतो. निरीक्षणादरम्यान विजेच्या तारेवर बसून खाली सूर मारीत भक्ष्य पकडून पुन्हा बसून ते खाणे सकाळी ८:०० ते ५:०० पर्यंतचा त्याचा दिनक्रम ठरलेला असायचा. हे दोन्हीही युरोपियन रोलर जुव्हेनाईल होते. मात्र चिखलदऱ्यातील मोथा गावात दिसलेला युरोपियन रोलर पूर्णपणे विकसित होता.

मोठी बातमी आली ती अकोल्यातील पंजाबराव देशमुख कृषी विद्यापीठ परिसरातील. वेक्सचा पक्षी अभ्यासक शिशिर शेंडोकार याला ४ कि.मी.च्या परिसरात १३ युरोपियन रोलर आढळून आले. विद्यापीठ परिसरामध्ये शेती असणाऱ्या या भागात एका ठिकाणी ३०० मीटरच्या जागेत ६ युरोपियन मनसोक्तपणे खाद्य शोधताना व विहार करताना दिसत होते. कदाचित मनुष्यवस्तीचा फारसा वावर नसल्यामुळे ते एकाच ठिकाणी एवढ्या मोठ्या प्रमाणात दिसून आले. या ठिकाणी दिसलेले संपूर्ण १३ युरोपियन रोलर हे पूर्ण वाढ न झालेले (जुव्हेनाईल) होते. आणि आमच्या निरीक्षणप्रमाणे त्यांची नंतर तेथील उपस्थिती १ ऑक्टोबर ते ११ नोव्हेंबरपर्यंत होती. म्हणजे आतापर्यंत आलेल्या निरीक्षणावरून युरोपियन रोलरचा एका ठिकाणी मुककाम ८ ते २० दिवसांपर्यंत असे, जो इथे अकोल्यात ४२ दिवस दिसून आला.

परतीच्या स्थलांतरातील या मुककामाच्या टप्प्यावर त्यांना अनेक अडचणींचा सामना करावा लागतो. त्यामध्ये बदललेल्या वातावरणाशी जुळवून घेणे, अन्नासाठी जागेवर मालकी प्रस्थापित करणे इत्यादी बाबी येतात. मुर्तिजापूर गावाजवळ पाहिलेल्या युरोपियन रोलरला आम्ही इंडियन रोलरशी जागेसाठी एकमेकांशी भांडताना पाहिले. त्यांचे सूर मारून अंगावर झडप घालून प्रहार करणे व चोच मारणे चालू होते. जवळपास तीन मिनिटे चाललेल्या या भांडणात शेवटी युरोपियनने माघार घेतली व तो तेथून उडून दुसऱ्या ठिकाणी जाऊन बसला. त्याच्या नेमकी उलट परिस्थिती अकोला विद्यापीठ परिसरातील होती. युरोपियन रोलर ज्या ठिकाणी होते तिथे जवळपासच्या परिसरातील एकही इंडियन रोलर नव्हता (महिनाभराच्या काळात). याचाच अर्थ आपल्या मोठ्या संख्येमुळे त्यांनी ती जागा बळकावली होती.

अन्न शोधताना, तारेवरून खाली येताना अथवा रस्त्यावरून उडताना त्यांचे अपघातही बरेचदा होतात. कारण दोन युरोपियन (दोन वेगवेगळ्या ठिकाणी) वाहनांनी चिरडलेले या दरम्यान आम्ही पाहिले. अनेक संकटे असूनही खाद्य शोधण्याच्या त्यांच्या दिनक्रमात फारसा बदल घडत नाही. कारण भरपूर अन्न खाऊन शरीरात पुरेशी चरबी साठवून त्यांना पुढील प्रवासासाठी सज्ज व्हायचे असते.

सद्यःस्थितीत युरोपियन रोलरचा समावेश IUCN च्या संकटग्रस्त प्रजातीमध्ये आहे आणि दिवसेंदिवस त्यांची संख्या झपाट्याने कमी होत आहे. युरोपियनचा मुख्य अधिवास शेतीचा भाग असल्यामुळे शेतीचे कमी

पान ९ वर...

युरोपियन रोल्सर (Coracias Garrulus)

पान ८ वरून...

होत जाणारे क्षेत्र व पिकांवर फवारले जाणारी कीटकनाशके ही त्यांची संख्या कमी होण्याला कारणीभूत असावेत, असा आमचा अंदाज आहे.

या संपूर्ण अभ्यासादरम्यान अमरावती व अकोला जिल्ह्यातील युरोपियन रोल्सरच्या नोंदींचा सविस्तर तपशील पुढीलप्रमाणे -

Location (in Amravati Dist.)	Date	No. of Birds	Observed by
Nandgaon Peth, Morshi Road	21 September 2014	2 Juv	Ninad Abhang
Motha Village, Chikhaldara	25 September 2014	1 Adult	Ninad Abhang & Shishir Shendokar
Jakat Naka (Chanakya Hotel), Nandgaon Peth, Morshi Road	27 September 2014 to 2 October 2014	1 Juv	Kiran More & Ninad Abhang
Near Reliance Petrol Pump, Nandgaon MIDC, Nagpur Road	23 September 2014 to 5 October 2014	1 Juv	Kiran More & Ninad Abhang
In between Asegaon to Daryapur Road	4 October 2014	1 Juv	Alkesh Thakry
Near Tiwasa	11 October 2014	2 Juv	Gaurav Kadu & Saurab Jawanjali
Near Daryapur to Kholhapur Road	16 October 2014	1 Juv	Dr.Jayant Wadatkar & Gaurav Kadu

Location (in Akola Dist.)	Date	No. of Birds	Observed by
Near Vani-Rambhapur Village, Murtijapur	12 October 2014	2 Juv	Ninad Abhang & Kiran More
PKV, Akola	1 October 2014 to 12 November 2014	13 Juv	Shishir Shendokar, Kiran More & Ninad Abhang
Near Sonori Village, Murtijapur	12 October 2014	2 Juv	Kiran More & Ninad Abhang

- किरण मोरे.

प्रकाश गोळे पक्षी संवर्धन निधी

क्र.	देणगीदाराचे नाव	देणगी रक्कम	पावती क्र.
१	श्री. गुणवंत महाजन	रु.२००/-	०३३८
२	श्री. मुकेश जाधव	रु.१००/-	०३३९
३	केतकी घटे व मानसी	रु.५००/-	०३४०
४	प्रियांका कुंजीकर	रु.१००/-	०३४१
५	स्नेहल वाघोले	रु.१००/-	०३४२
६	सारिका गिडे	रु.१००/-	०३४३
७	स्मिता मराठे	रु.१००/-	०३४४
८	श्री. गुरुदास नुलकर	रु.१००/-	०३४५
९	मनुषा पाठक	रु.१००/-	०३४६
१०	पल्लवी पेटकर	रु.१००/-	०३४७
११	सारिका देशपांडे	रु.१००/-	०३४८
१२	श्रद्धा सावंत	रु.१००/-	०३४९

क्र.	देणगीदाराचे नाव	देणगी रक्कम	पावती क्र.
१३	श्री. अर्जिंक्य कामत	रु.१००/-	०३५०
१४	उज्वला पाटील	रु.१००/-	०३७८
१५	हेमाश्री लखपती	रु.५००/-	०३७९
१६	निकिता महाले	रु.१००/-	०३८०
१७	वृषाली अनिकेत मोटले	रु.५००/-	०३८१
१८	श्री. योगेश पाठक	रु.२०००/-	०३८२
१९	श्री. प्रमोद जोगळेकर	रु.१००/-	०३८३
२०	योगिता दळवी	रु.१००/-	०३८४
२१	श्री. सौरभ कुलकर्णी	रु.१००/-	०३८५
२२	श्री. ध्रुवांग हिंगमिरे	रु.२००/-	०३८६
२३	श्री. सुधीर देशपांडे	रु.५००/-	०३८७

पक्ष्यांची मराठी भाषेतील प्रमाण नावे

मराठी भाषेत पक्ष्यांची बरीच नावे उपलब्ध आहेत. सुदैवाने महाराष्ट्रात पक्ष्यांसंबंधीची अनेक चांगली पुस्तके सुद्धा प्रकाशित झाली आहेत. अनेक जिल्ह्यांच्या पक्षी सूची सुद्धा उपलब्ध आहेत. ह्या पुस्तकांचा आणि काही पक्षी सूचींचा अभ्यास करून सारासार विचार केला असता काही गोष्टी लक्षात येतात. प्रत्येक सूचीमध्ये किमान काही पक्ष्यांची नावे वेगळी असल्याचे दिसून येते. सर्व सूचीमध्ये पक्ष्यांच्या नावांची एकवाक्यता नसल्याचे आढळते. ह्याचा अर्थ असा नव्हे की ती नावे चुकीची आहेत.

मा. मारुती चितमपल्लींनी या बाबतीत केलेले कार्य सर्वोत्कृष्ट मानता येईल. त्यांनी पक्षीकोशाच्या मनोगतात त्यांचा आणि पै. डॉ. सालीम अलीचा पक्ष्यांच्या प्रादेशिक नावांसंबंधी झालेला संवाद दिलेला आहे. त्यावर आधारित काही मूलभूत नियम तयार करून पक्ष्यांच्या मराठी नावांची आदर्श सूची तयार करता येईल का असा विचार गेल्या अनेक वर्षांपासून माझ्या डोक्यात घोळत होता. तसा प्रयत्न करायचे मी ठरविले आणि पक्ष्यांची नावे मनात येऊ लागली. ही आदर्श नावे कशी असावीत ह्याबाबतचे मी ठरविलेले नियम साधारणतः असे आहेत.

१. प्रथम पक्ष्याच्या गोत्रासाठी योग्य नाव ठरविले जावे. उदा. Kingfisher च्या सर्व प्रजातींसाठी दिवर.

२. त्यानंतर पक्ष्याच्या प्रजाती साठी नाव ठरविले जावे. त्यासाठी इंग्रजी सामान्य नाव Common English Name आधार म्हणून वापरावे. उदा. White-breasted Kingfisher साठी पांढऱ्या छातीचा दिवर. त्यामध्ये समस्या आल्यास त्याच्या शास्त्रीय नावाचा (Scientific Name) अर्थ समजून घेऊन व तर्क वापरून तसे मराठी नाव तयार करावे.

३. नावे शक्यतो सध्या बोलल्या जाणाऱ्या मराठीत असावीत. अर्थात ती संस्कृत प्रचुर नसावीत (उदा. शबल मिनरंक, पितकंठी, पितग्रीव इ.). हिंदीतील नावे सुद्धा शक्यतो टाळावीत (उदा. पर्रिंगा, किलकिला इ.). काही खूपच रूळलेली हिंदी नावे मुद्दाम कंसात ठेवली आहेत, उदा. कबुतर, हरियाल, मुनिया इ.

४. आधीच प्रसिद्ध (Famous) झालेली काही नावे तशीच राहू द्यायला हरकत नाही. उदा. Lesser Whistling Teal साठी अडई हे नाव.

५. अर्थहीन तरीही अनेकदा वापरली गेलेली नावे टाळावीत. उदा. खंड्या, बंड्या इ.

६. अडचण वाटल्यास पक्ष्याच्या आवाजावरून तसेच सवयींवर आधारित नावे ठेवावीत. उदा. गुंडूर बटलावा त्याच्या डुरडुरणाऱ्या आवाजावरून.

अनुक्रम	इंग्रजी सामान्य नाव	शास्त्रीय नाव	मराठी नाव
1.	Little Grebe	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	टिबुकली
2.	Great Crested Grebe	<i>Podiceps cristatus</i>	मोठी टिबुकली
3.	Black-necked Grebe	<i>Podiceps nigricollis</i>	काळ्या मानेची टिबुकली
4.	Spot-billed Pelican	<i>Pelecanus philippensis</i>	ठीपक्याच्या चोचीचा झोळीवाला
5.	Little Cormorant	<i>Phalacrocorax niger</i>	लहान पाणकावळा
6.	Indian Cormorant	<i>Phalacrocorax fuscicollis</i>	भारतीय पाणकावळा
7.	Great Cormorant	<i>Phalacrocorax carbo</i>	मोठा पाणकावळा
8.	Oriental Darter	<i>Anhinga melanogaster</i>	तिरंदाज
9.	Little Egret	<i>Egretta garzetta</i>	लहान बगळा
10.	Western Reef Egret	<i>Egretta gularis</i>	समुद्री बगळा
11.	Large Egret	<i>Casmerodius albus</i>	मोठा बगळा
12.	Intermediate Egret	<i>Mesophoyx itermedia</i>	मध्यम बगळा
13.	Cattle Egret	<i>Bubulcus ibis</i>	गायबगळा
14.	Indian Pond Heron	<i>Ardeola grayii</i>	ढोकरी
15.	Little Green (Striated) Heron	<i>Butorides striatus</i>	हिरवी ढोकरी
16.	Black-crowned Night Heron	<i>Nycticorax nycticorax</i>	रात्रिचर ढोकरी
17.	Grey Heron	<i>Ardea cinerea</i>	राखी बगळा
18.	Purple Heron	<i>Ardea purpurea</i>	जांभळा बगळा
19.	Little Bittern	<i>Ixobrychus minutus</i>	छोटा वंचक
20.	Yellow Bittern	<i>Ixobrychus sinensis</i>	पिवळा वंचक

पान ११ वर...

अनुक्रम	इंग्रजी सामान्य नाव	शास्त्रीय नाव	मराठी नाव
21.	Cinnamon Bittern	<i>Ixobrychus cinnamomeus</i>	बदामी वंचक
22.	Painted Stork	<i>Mycteria leucocephala</i>	रंगीत करकोचा
23.	Asian Openbill (Stork)	<i>Anastomus oscitans</i>	उघड्या चोचीचा करकोचा
24.	Wolly-necked Stork	<i>Ciconia episcopus</i>	पांढऱ्या मानेचा करकोचा
25.	Black Stork	<i>Ciconia nigra</i>	काळा करकोचा
26.	European White Stork	<i>Ciconia ciconia</i>	पांढरा करकोचा
27.	Black-necked Stork	<i>Ephippiorhynchus asiaticus</i>	काळ्या मानेचा करकोचा
28.	Lesser Adjutant	<i>Leptoptilos javanicus</i>	छोटा क्षत्रबलाक
29.	Greater Adjutant	<i>Leptoptilos dubius</i>	मोठा क्षत्रबलाक
30.	Glossy Ibis	<i>Plegadis falcinellus</i>	तकतकीत शराटी
31.	Black Ibis	<i>Pseudibis papillosa</i>	काळा शराटी
32.	Black-headed Ibis	<i>Threskiornis melanocephalus</i>	पांढरा शराटी
33.	Eurasian Spoonbill	<i>Platalea leucorodia</i>	चमचा
34.	Lesser Flamingo	<i>Phoenicopterus minor</i>	छोटा रोहित
35.	Greater Flamingo	<i>Phoenicopterus ruber</i>	मोठा रोहित
36.	Lesser Whistling Teal	<i>Dendrocygna javanica</i>	अडई
37.	Greylag Goose	<i>Anser anser</i>	कलहंस
38.	Lesser White-fronted Goose	<i>Anser erythropus</i>	पांढऱ्या माथ्याचा कलहंस
39.	Bar-headed Goose	<i>Anser indicus</i>	पट्टकादंब (राजहंस)
40.	Ruddy (Brahminy) Shelduck	<i>Tadorna ferruginea</i>	चक्रवाक
41.	Common Shelduck	<i>Tadorna tadorna</i>	शाही चक्रवाक
42.	Comb Duck	<i>Sarkidiornis melanotos</i>	नकटा बदक
43.	Cotton Pygmy-goose	<i>Nettapus coromandelianus</i>	काणूक बदक
44.	Gadwall	<i>Anas strepera</i>	मळकट बदक
45.	Falcated Duck	<i>Anas falcata</i>	खुरपी बदक
46.	Eurasian Wigeon	<i>Anas penelope</i>	तरंग बदक
47.	Mallard	<i>Anas platyrhynchos</i>	चतुरंग बदक
48.	Spot-billed Duck	<i>Anas poecilorhyncha</i>	हळदी कुंकू बदक
49.	Northern Shoveler	<i>Anas clypeata</i>	थापट्या बदक
50.	Northern Pintail	<i>Anas acuta</i>	तलवार बदक
51.	Garganey	<i>Anas querquedula</i>	भुवई बदक
52.	Common Teal	<i>Anas crecca</i>	चक्रांग बदक
53.	Marbled Teal	<i>Marmaronetta angustirostris</i>	आरस्पानी बदक
54.	Pink-headed Duck	<i>Rhodonessa caryophyllacea</i>	गुलाबी डोक्याचे बदक
55.	Red-crested Pochard	<i>Rhodonessa rufina</i>	मोठी लालसरी
56.	Common Pochard	<i>Aythya ferina</i>	लालसरी बदक
57.	Ferruginous Pochard	<i>Aythya nyroca</i>	नयनसरी बदक
58.	Tufted Pochard	<i>Aythya fuligula</i>	शेंडी बदक

अनुक्रम	इंग्रजी सामान्य नाव	शास्त्रीय नाव	मराठी नाव
59.	Grater Scaup	<i>Aythya marila</i>	गीजरा बदक
60.	Oriental Honey Buzzard	<i>Pernis ptilorhynchus</i>	मधुबाज
61.	Black-shouldered Kite	<i>Elanus caeruleus</i>	कापशी घार
62.	Black Kite	<i>Milvus migrans</i>	घार
63.	Brahminy Kite	<i>Haliastur indus</i>	समुद्री घार
64.	White-bellied Sea-eagle	<i>Haliaeetus leucogaster</i>	समुद्री गरूड
65.	Pallas's Fish-eagle	<i>Haliaeetus leucoryphus</i>	पल्लासचा मत्स्यगरूड
66.	Greater Grey-headed Fish-eagle	<i>Ichthyophaga ichthyaetus</i>	राखी-डोक्याचा मत्स्यगरूड
67.	Egyptian Vulture	<i>Neophron percnopterus</i>	पांढरे गिधाड
68.	White-rumped Vulture	<i>Gyps bengalensis</i>	पांढऱ्या पाठीचे गिधाड
69.	Long-billed Vulture	<i>Gyps indicus</i>	लांब चोचीचे गिधाड
70.	Eurasian Griffon	<i>Gyps fulvus</i>	भुरे गिधाड
71.	Cinereous Vulture	<i>Aegypius monachus</i>	काळे गिधाड
72.	Red-headed Vulture	<i>Sarcogyps calvus</i>	राजगिधाड
73.	Short-toed Snake-eagle	<i>Circaetus gallicus</i>	पांगुळ सर्पगरूड
74.	Crested Serpent Eagle	<i>Spilornis cheela</i>	तुरेवाला सर्पगरूड
75.	Western Marsh Harrier	<i>Circus aeruginosus</i>	दलदली भोवत्या, दलदली हारिण
76.	Pallid Harrier	<i>Circus macrourus</i>	पांढूरका भोवत्या
77.	Pied Harrier	<i>Circus melanoleucos</i>	कवड्या भोवत्या, हारिण
78.	Hen Harrier	<i>Circus cyaneus</i>	कुक्कुट भोवत्या
79.	Montagu's Harrier	<i>Circus pygargus</i>	मॉंटॅग्यूचा भोवत्या
80.	Crested Goshawk	<i>Accipiter trivirgatus</i>	तुरेवाला ससाणा
81.	Shikra	<i>Accipiter niseus</i>	शिक्रा
82.	Besra Sparrowhawk	<i>Accipiter virgatus</i>	बेसरा चिमणमार ससाणा
83.	Eurasian Sparrowhawk	<i>Accipiter nisus</i>	युरेशियन चिमणमार ससाणा
84.	White-eyed Buzzard	<i>Butastur teesa</i>	तिसा (पांढऱ्या डोळ्यांचा बाज)
85.	Common Buzzard	<i>Buteo buteo</i>	सामान्य बाज
86.	Long-legged Buzzard	<i>Buteo rufinus</i>	लांब पायांचा बाज
87.	Black Eagle	<i>Ictinaetus malayensis</i>	काळा गरूड
88.	Lesser Spotted Eagle	<i>Aquila pomarina</i>	छोटा ठिपकेदार गरूड
89.	Greater spotted Eagle	<i>Aquila clanga</i>	मोठा ठिपकेदार गरूड
90.	Tawny Eagle	<i>Aquila rapax</i>	पिंगट गरूड
91.	Steppe Eagle	<i>Aquila nipalensis</i>	नेपाळी गरूड
92.	Bonelli's Eagle	<i>Hieraaetus fasciatus</i>	बोनेलीचा गरूड
93.	Booted Eagle	<i>Hieraaetus pennatus</i>	सरडमार गरूड
94.	Rufous-bellied Eagle	<i>Hieraaetus kienerii</i>	तांबूस पोटाचा गरूड
95.	Changeable Hawk-Eagle	<i>Spizaetus cirrhatus</i>	हूम-बाज
96.	Osprey	<i>Pandion haliaetus</i>	मोरघार

अनुक्रम	इंग्रजी सामान्य नाव	शास्त्रीय नाव	मराठी नाव
97.	Common Kestrel	Falco tinnunculus	सामान्य नारझिनक
98.	Lesser Kestrel	Falco naumanni	छोटा नारझिनक
99.	Red-headed Falcon	Falco chicquera	लाल मानेचा ससाणा
100.	Amur Falcon	Falco amurensis	अमूर ससाणा
101.	Eurasian Hobby	Falco subbuteo	धुतर ससाणा
102.	Laggar Falcon	Falco jugger	लगड ससाणा
103.	Peregrine Falcon	Falco peregrinus	बहिरी ससाणा
104.	Black Francolin	Francolinus francolinus	काळे तित्तिर
105.	Painted Francolin	Francolinus pictus	रंगीत तित्तिर
106.	Grey Francolin	Francolinus pondicerianus	राखी तित्तिर
107.	Common Quail	Coturnix coturnix	सामान्य लावा
108.	Rain Quail	Coturnix coromandelica	वर्षा लावा
109.	Blue-breasted Quail	Coturnix chinensis	निळ्या छातीची लावा
110.	Jungle Bush-Quail	Perdicula asiatica	जंगल लावा
111.	Rock Bush-Quail	Perdicula argoondah	पाषाण लावा
112.	Painted Bush Quail	Perdicula erythrorhyncha	रंगीत लावा
113.	Common Buttonquail	Turnix sylvaticus	सामान्य बटलावा
114.	Yellow-legged Buttonquail	Turnix tanki	पिवळ्या पायाची बटलावा
115.	Barred Buttonquail	Turnix suscitator	गुंडूर बटलावा
116.	Red Spurfowl	Galloperdix spadicea	लाल चकोत्री
117.	Painted Spurfowl	Galloperdix lunulata	रंगीत चकोत्री
118.	Red Junglefowl	Gallus gallus	लाल रानकोंबडी
119.	Grey Junglefowl	Gallus sonneratti	राखी रानकोंबडी
120.	Indian Peafowl	Pavo cristatus	मोर, लांडोर
121.	Siberian Crane	Grus leucogeranus	सायबेरीयन क्राँच
122.	Sarus Crane	Grus antigone	सारस क्राँच
123.	Demoiselle Crane	Grus virgo	करकरा क्राँच
124.	Common Crane	Grus grus	सामान्य क्राँच
125.	Slaty-legged Crake	Rallina eurizonoides	मातकट पायाची फटाकडी
126.	Brown Crake	Amouornis akool	तपकिरी फटाकडी
127.	Little Crake	Porzana parva	छोटी फटाकडी
128.	Baillon's Crake	Porzana pusilla	बेलन्सची फटाकडी
129.	Spotted Crake	Porzana porzana	ठिपकेदार फटाकडी
130.	Ruddy-breasted Crake	Porzana fusca	लालसर छातीची फटाकडी
131.	Blue-breasted Rail	Gallirallus striatus	निळ्या छातीची पाणकोंबडी
132.	White-breasted Waterhen	Amouornis phoenicurus	पांढऱ्या छातीची पाणकोंबडी
133.	Purple Swamphen (Moorhen)	Porphyrio porphyrio	जांभळी पाणकोंबडी
134.	Common Moorhen	Gallinula chloropus	काळी पाणकोंबडी

पान १४ वर...

अनुक्रम	इंग्रजी सामान्य नाव	शास्त्रीय नाव	मराठी नाव
135.	Watercock	<i>Gallix cinerea</i>	पाणकोंबडा
136.	Common Coot	<i>Fulica atra</i>	चांदी बदक
137.	Great Indian Bustard	<i>Ardeotis nigriceps</i>	माळढोक, हुम
138.	Lesser Florican	<i>Sypheotides indica</i>	तणमोर
139.	Pheasant-tailed Jacana	<i>Hydrophasianus chirurgus</i>	लांब शोपटीचा कमळपक्षी
140.	Bronze-winged Jacana	<i>Metopidius indicus</i>	कांस्य-पंखी कमळपक्षी
141.	Greater Painted Snipe	<i>Rostratula benghalensis</i>	रंगीत पाणलावा
142.	Eurasian Oystercatcher	<i>Haematopus ostralegus</i>	कालव फोड्या
143.	Pacific Golden Plover	<i>Pluvialis fulva</i>	सोन चिखल्या
144.	Grey Plover	<i>Pluvialis squatarola</i>	राखी चिखल्या
145.	Little Ringed Plover	<i>Charadrius dubius</i>	छोटा कंठेरी चिखल्या
146.	Kentish Plover	<i>Charadrius alexandrinus</i>	कॅटीश चिखल्या
147.	Lesser Sand Plover	<i>Charadrius mongolus</i>	छोटा चिखल्या
148.	Greater Sand Plover	<i>Charadrius leschenaultii</i>	मोठा चिखल्या
149.	Caspian Plover	<i>Charadrius asiaticus</i>	कॅस्पियन चिखल्या
150.	Northern Lapwing	<i>Vanellus vanellus</i>	तुरेवाली टिटवी
151.	Yellow-wattled Lapwing	<i>Vanellus malabaricus</i>	माळटिटवी
152.	Red-wattled Lapwing	<i>Vanellus indicus</i>	टिटवी
153.	River Lapwing	<i>Vanellus duvaucelli</i>	नदी टिटवी
154.	Grey-headed Lapwing	<i>Vanellus cinereus</i>	राखी डोक्याची टिटवी
155.	Sociable Lapwing	<i>Vanellus gregarius</i>	संघचारी टिटवी
156.	White-tailed Lapwing	<i>Vanellus leucurus</i>	पांढऱ्या शोपटीची टिटवी
157.	Common Snipe	<i>Gallinago gallinago</i>	सामान्य पाणलावा
158.	Eurasian Woodcock	<i>Scolopax rusticola</i>	लिकीर, युरेशियन वनलावा
159.	Swinhoe's Snipe	<i>Gallinago megala</i>	स्विनहोचा पाणलावा
160.	Wood Snipe	<i>Gallinago numericola</i>	तपकिरी पाणलावा
161.	Jack Snipe	<i>Lymnocyptes minimus</i>	छोटा पाणलावा
162.	Pintail Snipe	<i>Gallinago stenura</i>	शंकू पाणलावा
163.	Black-tailed Godwit	<i>Limosa limosa</i>	काळ्या शोपटीचा पाणटिवळा
164.	Bar-tailed Godwit	<i>Limosa lapponica</i>	पट्टेरी शोपटीचा पाणटिवळा
165.	Whimbrel	<i>Numenius phaeopus</i>	लहान कोरल
166.	Eurasian Curlew	<i>Numenius arquata</i>	युरेशीयन कोरल
167.	Spotted Redshank	<i>Tringa erythropus</i>	ठिपक्यांचा टिलवा
168.	Common Redshank	<i>Tringa totanus</i>	सामान्य टिलवा
169.	Common Greenshank	<i>Tringa nebularia</i>	सामान्य हिरवा टिलवा
170.	Spotted Greenshank	<i>Tringa guttifer</i>	ठिपक्यांचा हिरवा टिलवा
171.	Common Sandpiper	<i>Actitis hypoleucos</i>	सामान्य तुतारी
172.	Marsh Sandpiper	<i>Tringa stagnatilis</i>	दलदली तुतारी

अनुक्रम	इंग्रजी सामान्य नाव	शास्त्रीय नाव	मराठी नाव
173.	Green Sandpiper	<i>Tringa ochropus</i>	हिरवी तुतारी
174.	Wood Sandpiper	<i>Tringa glareola</i>	ठिपकेदार तुतारी
175.	Terek Sandpiper	<i>Xenus cinerus</i>	उलटचोच तुतारी
176.	Curlew Sandpiper	<i>Calidris ferruginea</i>	बाकचोच तुतारी
177.	Broad-billed Sandpiper	<i>Limicola falcinellus</i>	रूद चोचीचा तुतारी
178.	Ruddy Turnstone	<i>Arenaria interpres</i>	रंगीत तुतारी
179.	Asian Dowitcher	<i>Limnodromus semipalmatus</i>	पंकचारी
180.	Great Knot	<i>Calidris tenuirostris</i>	मोठा जलरंक
181.	Sanderling	<i>Calidris alba</i>	कवड्या टिलवा
182.	Little Stint	<i>Calidris minuta</i>	छोटा टिलवा
183.	Temminck's Stint	<i>Calidris temminckii</i>	टेमिंकचा टिलवा
184.	Dunlin	<i>Calidris alpina</i>	करडा टिलवा
185.	Ruff	<i>Philomachus pugnax</i>	भांडखोर पाणलावा
186.	Black-winged Stilt	<i>Himantopus himantopus</i>	शेकाट्या
187.	Pied Avocet	<i>Recurvirostra avosetta</i>	उचाट्या
188.	Crab Plover	<i>Dromas ardeola</i>	चिंबोरी खाऊ
189.	Eurasian Thick-knee (Stone Curlew)	<i>Burhinus oediconemus</i>	युरेशियन करवानक
190.	Great Thick-knee (Great Stone Plover)	<i>Esacus recurvirostris</i>	मोठा करवानक
191.	Jerdon's Courser	<i>Rhinoptilus bitorquatus</i>	जेरडॉनचा धाविक
192.	Indian Courser	<i>Cursorius coromandelicus</i>	भारतीय धाविक
193.	Oriental Pratincole	<i>Glareola maldivarum</i>	मोठा आर्ली
194.	Small Pratincole	<i>Glareola lactea</i>	छोटा आर्ली
195.	Sooty Gull	<i>Larus hemprichii</i>	काजळी कुरव
196.	Mew Gull	<i>Larus canus</i>	मध्यम कुरव
197.	Little Gull	<i>Larus minutus</i>	छोटा कुरव
198.	Heuglin's Gull	<i>Larus heuglini</i>	ह्युग्लीनचा कुरव
199.	Steppe Gull	<i>Larus barabensis</i>	गुलाबी पायाचा कुरव
200.	Caspian (Yellow-legged) Gull	<i>Larus cachinnans</i>	पिवळ्या पायाचा कुरव
201.	Pallas's Gull	<i>Larus ichthyaetus</i>	पल्लासचा कुरव
202.	Brown-headed Gull	<i>Larus brunnicephalus</i>	तपकिरी डोक्याचा कुरव
203.	Black-headed Gull	<i>Larus ridibundus</i>	काळ्या डोक्याचा कुरव
204.	Slender-billed Gull	<i>Larus genei</i>	पातळ चोचीचा कुरव
205.	Gull-billed Tern	<i>Gelochelidon nilotica</i>	कुरव चोचीचा सुरय
206.	Caspian Tern	<i>Sterna caspia</i>	कॅस्पियन सुरय
207.	River Tern	<i>Sterna aurantia</i>	नदी सुरय
208.	Lesser Crested Tern	<i>Sterna bengalensis</i>	छोटा तुरेवाला सुरय
209.	Large (Greater) Crested Tern	<i>Sterna bergii</i>	मोठा तुरेवाला सुरय
210.	Sandwich Tern	<i>Sterna sandvicensis</i>	मध्यम सुरय

अनुक्रम	इंग्रजी सामान्य नाव	शास्त्रीय नाव	मराठी नाव
211.	Roseate Tern	<i>Sterna dougalli</i>	गुलाबी सुरय
212.	Common Tern	<i>Sterna hirundo</i>	सामान्य सुरय
213.	Little Tern	<i>Sterna albifrons</i>	छोटा सुरय
214.	Saunder's Tern	<i>Sterna saundersi</i>	सौंडर्सचा सुरय
215.	White-cheeked Tern	<i>Sterna repressa</i>	पांढऱ्या गालाचा सुरय
216.	Black-bellied Tern	<i>Sterna acuticauda</i>	काळ्या पोटाचा सुरय
217.	Bridled Tern	<i>Sterna anaethetus</i>	लगाम सुरय
218.	Sooty Tern	<i>Sterna fuscus</i>	धूसर सुरय
219.	Whiskered Tern	<i>Chlidonias hybridus</i>	कल्लेदार सुरय
220.	Indian Skimmer	<i>Rynchops albicollis</i>	पाणचिरी
221.	Chestnut-bellied Sandgrouse	<i>Pterocles exustus</i>	भटतितर
222.	Painted Sandgrouse	<i>Pterocles indicus</i>	रंगीत भटतितर
223.	Blue Rock Pigeon	<i>Columba livia</i>	पारवा (कबुतर)
224.	Nilgiri Wood-Pigeon	<i>Columba elphinstonii</i>	निलगिरी रानपारवा
225.	Purple Wood-Pigeon	<i>Columba punicea</i>	जांभळा रानपारवा
226.	Oriental Turtle Dove	<i>Streptopelia orientalis</i>	खवलेदार होला
227.	Laughing Dove	<i>Streptopelia senegalensis</i>	छोटा तपकिरी होला
228.	Spotted Dove	<i>Streptopelia chinensis</i>	ठिपकेदार होला
229.	Red Collared Dove	<i>Streptopelia tranquebarica</i>	लालपंखी होला
230.	Eurasian Collared Dove	<i>Streptopelia decaocto</i>	कंठवाला होला
231.	Emerald Dove	<i>Chalcophaps indica</i>	पाचू होला
232.	Grey-fronted (Pompadour) Green-Pigeon	<i>Treron pompadora</i>	राखी-कपाळाची हरोळी (हरियाल)
233.	Yellow-legged Green-Pigeon	<i>Treron phoenicoptera</i>	पिवळ्या पायाची हरोळी (हरियाल)
234.	Indian Hanging-Parrot	<i>Loriculus vernalis</i>	पिचू पोपट
235.	Alexandrine Parakeet	<i>Psittacula eupatria</i>	करण पोपट
236.	Rose-ringed Parakeet	<i>Psittacula krameri</i>	कंठवाला पोपट
237.	Plum-headed Parakeet	<i>Psittacula cyanocephala</i>	टोई पोपट
238.	Malabar (Blue-winged) Parakeet	<i>Psittacula columboides</i>	निळ्या पंखाचा पोपट
239.	Jacobin (Pied Crested) Cuckoo	<i>Clamator jacobinus</i>	चातक
240.	Chestnut-winged Cuckoo	<i>Clamator coromandus</i>	बदामी-पंखाचा चातक
241.	Common Hawk Cuckoo	<i>Hierococcyx varius</i>	पावश्या
242.	Indian Cuckoo	<i>Cuculus micropterus</i>	भारतीय कोकीळ
243.	Common Cuckoo	<i>Cuculus canorus</i>	सामान्य कोकीळ
244.	Lesser Cuckoo	<i>Cuculus poliocephalus</i>	छोटा कोकीळ
245.	Banded Bay Cuckoo	<i>Cacomantis sonneratii</i>	पट्टेदार कोकीळ
246.	Grey-bellied (Indian Plaintive) Cuckoo	<i>Cacomantis passerinus</i>	कारुण्य कोकीळ
247.	Drongo Cuckoo	<i>Sterniculus lugubris</i>	कोतवाल कोकीळ
248.	Asian Koel	<i>Eudynamys scolopacea</i>	कोकीळ

पान १७ वर...

अनुक्रम	इंग्रजी सामान्य नाव	शास्त्रीय नाव	मराठी नाव
249.	Sirkeer Malkoha	<i>Phaenicophaeus leschenaultia</i>	लाल चोचीचा मुंगश्या
250.	Blue-faced Malkoha	<i>Phaenicophaeus viridorostris</i>	निळ्या चष्म्याचा मुंगश्या
251.	Greater Coucal	<i>Centropus sinensis</i>	भारद्वाज
252.	Barn Owl	<i>Tyto alba</i>	गव्हाणी घुबड
253.	Grass Owl	<i>Tyto capensis</i>	गवती घुबड
254.	Pallid Scops-Owl	<i>Otus brucei</i>	पांढूरके शिंगळा घुबड
255.	Eurasian Scops-Owl	<i>Otus scops</i>	युरेशीयन शिंगळा घुबड
256.	Collared Scops-Owl	<i>Otus bakkamoena</i>	कंठेरी शिंगळा घुबड
257.	Eurasian Eagle-Owl	<i>Bubo bubo</i>	हुमा घुबड
258.	Forest Eagle-Owl	<i>Bubo nipalensis</i>	वन हुमा घुबड
259.	Dusky Eagle-Owl	<i>Bubo coromandus</i>	काळसर हुमा घुबड
260.	Brown Fish-Owl	<i>Ketupa zeylonensis</i>	मासेमार घुबड
261.	Mottled Wood-Owl	<i>Strix ocellata</i>	चट्टेरी वन घुबड
262.	Brown Wood-Owl	<i>Strix leptogrammica</i>	तपकिरी वन घुबड
263.	Asian Barred Owlet	<i>Glaucidium cuculoides</i>	पट्टेरी पिंगळा
264.	Jungle Owlet	<i>Glaucidium radiatum</i>	वनपिंगळा
265.	Spotted Owlet	<i>Athene brama</i>	ठिपकेदार पिंगळा
266.	Forest Owlet	<i>Heteroglaux blewitti</i>	रानपिंगळा
267.	Brown Hawk-Owl	<i>Ninox scutulata</i>	बहिरी घुबड
268.	Short-eared Owl	<i>Asio flammeus</i>	छोट्या कानाचे घुबड
269.	Ceylon Frogmouth	<i>Batrachostomus moniliger</i>	बेडूक तोंड्या
270.	Indian Jungle Nightjar	<i>Caprimulgus indicus</i>	रान रातवा
271.	European Nightjar	<i>Caprimulgus europaeus</i>	युरोपियन रातवा
272.	Sykes's Nightjar	<i>Caprimulgus mahrattensis</i>	साईक्सचा रातवा
273.	Large-tailed Nightjar	<i>Caprimulgus macrurus</i>	रुंद शेपटीचा रातवा
274.	Common Indian Nightjar	<i>Caprimulgus asiaticus</i>	सामान्य रातवा
275.	Savanna (Franklin's) Nightjar	<i>Caprimulgus affinis</i>	फ्रँक्लीनचा रातवा
276.	Indian Edible-Nest Swiftlet	<i>Collocalia unicolor</i>	गोड घरेवाली पाकोळी
277.	White-rumped Needletail	<i>Zoonavena sylvatica</i>	पांढऱ्या पाठीची आभोळी
278.	Asian Palm-Swift	<i>Cypsiurus balasiensis</i>	ताड पाकोळी
279.	Alpine Swift	<i>Tachymarptis melba</i>	पर्वतीय पाकोळी
280.	Common Swift	<i>Apus apus</i>	सामान्य पाकोळी
281.	Pallid Swift	<i>Apus pallidus</i>	पांढूरकी पाकोळी
282.	House Swift	<i>Apus affinis</i>	घर पाकोळी
283.	Pacific Swift	<i>Apus pacificus</i>	हिवाळी पाकोळी
284.	Crested Tree-Swift	<i>Hemiprocne coronata</i>	तुरेवाली पाकोळी
285.	Malabar Trogon	<i>Harpactes fasciatus</i>	मलबारी कर्णा
286.	Common Kingfisher	<i>Alcedo atthis</i>	सामान्य दिवर

अनुक्रम	इंग्रजी सामान्य नाव	शास्त्रीय नाव	मराठी नाव
287.	Oriental Dwarf Kingfisher	<i>Ceyx erythacus</i>	तीबोटी दिवर
288.	Blue-eared Kingfisher	<i>Alcedo meninting</i>	निळ्या कानाचा दिवर
289.	Stork-billed Kingfisher	<i>Halcyon capensis</i>	बलाक चोच दिवर
290.	White-breasted Kingfisher	<i>Halcyon smyrnensis</i>	पांढऱ्या छातीचा दिवर
291.	Black-capped Kingfisher	<i>Halcyon pileata</i>	काळ्या टोपीचा दिवर
292.	Collared Kingfisher	<i>Todiramphus chloris</i>	कंठेरी दिवर
293.	Lesser Pied Kingfisher	<i>Ceryle rudis</i>	कवड्या दिवर
294.	Blue-bearded Bee-eater	<i>Nyctornis athertoni</i>	दाढीवाला राघू
295.	Green Bee-eater	<i>Merops orientalis</i>	वेडा राघू
296.	Blue-cheeked Bee-eater	<i>Merops persicus</i>	निळ्या गालाचा राघू
297.	Blue-tailed Bee-eater	<i>Merops philippinus</i>	निळ्या शोपटीचा राघू
298.	Chestnut-headed Bee-eater	<i>Merops leschenaulti</i>	बदामी डोक्याचा राघू
299.	European Bee-eater	<i>Merops apiaster</i>	युरोपीयन राघू
300.	European Roller	<i>Coracias garrulus</i>	युरोपियन नीलकंठ
301.	Indian Roller	<i>Coracias benghalensis</i>	भारतीय नीलकंठ
302.	Dollarbird	<i>Eurystomus orientalis</i>	काळा नीलकंठ
303.	Common Hoopoe	<i>Upupa epops</i>	हुदहुद
304.	Malabar Grey Hornbill	<i>Ocyrceros griseus</i>	मलबारी राखी धनेश
305.	Indian Grey Hornbill	<i>Ocyrceros birostris</i>	भारतीय राखी धनेश
306.	Malabar Pied Hornbill	<i>Anthracoceros coronatus</i>	मलबारी कवड्या धनेश
307.	Oriental Pied Hornbill	<i>Anthracoceros albirostris</i>	प्राच्य कवड्या धनेश
308.	Great Pied Hornbill	<i>Buceros bicornis</i>	महाधनेश
309.	Brown-headed Barbet	<i>Megalima zeylanica</i>	तपकिरी डोक्याचा तांबट
310.	White-cheeked Barbet	<i>Megalaima viridis</i>	पांढऱ्या गालाचा तांबट
311.	Crimson-throated Barbet	<i>Megalaima rubricapilla</i>	लाल गळ्याचा तांबट
312.	Coppersmith Barbet	<i>Megalaima haemacephala</i>	तांबट
313.	Eurasian Wryneck	<i>Jynx torquilla</i>	मानमोडी
314.	Speckled Piculet	<i>Vivia (Picumnus) innominata</i>	ठिपकेदार इवला सुतार
315.	Brown-caped Pygmy Woodpecker	<i>Dendrocopos nanus</i>	बुटका सुतार
316.	Yellow-crowned Woodpecker	<i>Dendrocopos mahrattensis</i>	पिवळ्या-मुकुटाचा सुतार
317.	Rufous Woodpecker	<i>Celeus brachyurus</i>	तांबूस सुतार
318.	Great Black Woodpecker	<i>Dryocopos javensis</i>	काळा सुतार
319.	White-bellied Woodpecker	<i>Dryocopos javensis</i>	पांढऱ्या पोटाचा सुतार
320.	Streak-throated Woodpecker	<i>Picus xanthopygaeus</i>	रेषाळ छातीचा सुतार
321.	Lesser Yellownape	<i>Picus chlorophus</i>	पिवळ्या मानेचा सुतार
322.	Lesser Goldenback	<i>Dinopium benghalense</i>	छोटा सोनपाठी सुतार
323.	Common Goldenback	<i>Dinopium javanense</i>	सामान्य सोनपाठी सुतार
324.	Greater Goldenback	<i>Dinopium lucidus</i>	मोठा सोनपाठी सुतार

अनुक्रम	इंग्रजी सामान्य नाव	शास्त्रीय नाव	मराठी नाव
325.	White-naped Woodpecker	<i>Chrysocolaptes festivus</i>	पांढऱ्या मानेचा सुतार
326.	Heart-spotted Woodpecker	<i>Hemicircus canente</i>	बदामी ठिपक्यांचा सुतार
327.	Indian Pitta	<i>Pitta brachyura</i>	नवरंग
328.	Singing Bushlark	<i>Mirafra cantillans</i>	गायक चंडोल
329.	Indian (Red-winged) Bushlark	<i>Mirafra erythroptera</i>	लाल पंखाचा चंडोल
330.	Ashy-crowned Sparrow-Lark	<i>Eremopterix grisea</i>	डोंबारी
331.	Rufous-tailed Finch-Lark	<i>Ammomanes phoenicurus</i>	तांबूस-शेपटीचा चंडोल
332.	Bimaculated Lark	<i>Melanocorypha bimaculata</i>	कंठेरी चंडोल
333.	Greater Short-toed Lark	<i>Calandrella brachydactyla</i>	मोठा पांगुळ चंडोल
334.	Crested Lark	<i>Galerida cristata</i>	तुरेवाला चंडोल
335.	Malabar Crested Lark	<i>Galerida malabarica</i>	मलबारी तुरेवाला चंडोल
336.	Sykes's Crested Lark	<i>Galerida deva</i>	साईक्सचा तुरेवाला चंडोल
337.	Oriental Skylark	<i>Alauda gulgula</i>	गुलगुला चंडोल
338.	Plain Martin	<i>Riparia paludicola</i>	पंकोळी
339.	Common Sand-Martin	<i>Riparia riparia</i>	सामान्य पाकोळी
340.	Pale Sand-Martin	<i>Riparia diluta</i>	फिक्कट पाकोळी
341.	Grey-throated Sand-Martin	<i>Riparia chinensis</i>	राखी कंठाची पाकोळी
342.	Northern House Martin	<i>Delichon urbicum</i>	उत्तरी पाकोळी
343.	Eurasian Crag-Martin	<i>Ptyonoprogne rupestris</i>	कडा पंकोळी
344.	Dusky Crag Martin	<i>Hirundo concolor</i>	धूसर कडा पंकोळी, भांडीक
345.	Barn Swallow	<i>Hirundo rustica</i>	माळ भिंगरी
346.	Wire-tailed Swallow	<i>Hirundo smithii</i>	तारवाली भिंगरी
347.	Red-rumped Swallow	<i>Hirundo daurica</i>	लाल पाठीची भिंगरी
348.	Streak-throated Swallow	<i>Hirundo fluviicola</i>	रेषाळ कंठाची भिंगरी
349.	Forest Wagtail	<i>Dendronanthus indicus</i>	रान परीट (धोबी)
350.	White Wagtail	<i>Motacilla alba</i>	पांढरा परीट (धोबी)
351.	White-browed (Large Pied) Wagtail	<i>Motacilla maderaspatensis</i>	कवड्या परीट (धोबी)
352.	Citrine Wagtail	<i>Motacilla citriola</i>	पिवळ्या डोक्याचा परीट (धोबी)
353.	Yellow Wagtail	<i>Motacilla flava</i>	पिवळा परीट (धोबी)
354.	Grey Wagtail	<i>Motacilla cinerea</i>	करडा परीट (धोबी)
355.	Richard's Pipit	<i>Anthus richardi</i>	रिचर्डची चरचरी
356.	Paddyfield Pipit	<i>Anthus rufulus</i>	धान चरचरी
357.	Tawny Pipit	<i>Anthus campestris</i>	पिंगट चरचरी
358.	Blyth's Pipit	<i>Anthus godlewskii</i>	ब्लीथची चरचरी
359.	Long-billed Pipit	<i>Anthus similis</i>	लांब चोचीची चरचरी
360.	Tree Pipit	<i>Anthus trivialis</i>	वृक्ष चरचरी
361.	Olive-backed Pipit	<i>Anthus hodgsonii</i>	हिरवट पाठीची चरचरी
362.	Red-throated Pipit	<i>Anthus cervinus</i>	लाल गळ्याची चरचरी

अनुक्रम	इंग्रजी सामान्य नाव	शास्त्रीय नाव	मराठी नाव
363.	Large Cuckooshrike	<i>Coracina macei</i>	मोठा कोकीळ-खाटिक
364.	Black-winged Cuckooshrike	<i>Coracina melaschistos</i>	काळ्या पंखाचा कोकीळ-खाटिक
365.	Black-headed Cuckooshrike	<i>Coracina melanoptera</i>	काळ्या डोक्याचा कोकीळ-खाटिक
366.	Ashy Minivet	<i>Pericrocotus divaricatus</i>	राखी गोमेट
367.	Small Minivet	<i>Pericrocotus cinamomeus</i>	छोटा गोमेट
368.	White-bellied Minivet	<i>Pericrocotus erythropygius</i>	पांढऱ्या पोटाचा गोमेट
369.	Long-tailed Minivet	<i>Pericrocotus ethologus</i>	लांब शेपटीचा गोमेट
370.	Orange Minivet	<i>Pericrocotus flammeus</i>	नारिंगी गोमेट
371.	Pied Flycatcher Shrike	<i>Hemipus picatus</i>	कवड्या माशिमार खाटिक
372.	Large Woodshrike	<i>Tephrodornis gularis</i>	मोठा रानखाटिक
373.	Common Woodshrike	<i>Tephrodornis pondicerianus</i>	रानखाटिक
374.	Grey-headed Bulbul	<i>Pycnonotus priocephalus</i>	राखी डोक्याचा बुलबुल
375.	Red-whiskered Bulbul	<i>Pycnonotus jocosus</i>	शिपाई बुलबुल
376.	White-cheeked Bulbul	<i>Pycnonotus leucostis</i>	पांढऱ्या गालाचा बुलबुल
377.	Red-vented Bulbul	<i>Pycnonotus cafer</i>	लालबुड्या बुलबुल
378.	White-browed Bulbul	<i>Pycnonotus leteolus</i>	पांढऱ्या भुवईचा बुलबुल
379.	Yellow-browed Bulbul	<i>Iole indica</i>	पिवळ्या भुवईचा बुलबुल
380.	Black Bulbul	<i>Hypsipetes leucocephalus</i>	काळा बुलबुल
381.	Common Iora	<i>Aegithina tiphia</i>	सामान्य सुभग
382.	Marshall's Iora	<i>Aegithina nigrolutea</i>	मार्शलचा सुभग
383.	Jerdon's Leafbird	<i>Chloropsis cochinchinensis</i>	जेरडनचा पर्णपक्षी
384.	Gold-fronted Leafbird	<i>Chloropsis aurifrons</i>	सोनकपाळी पर्णपक्षी
385.	Asian Fairy Bluebird	<i>Irena puella</i>	निलपरी
386.	Isabelline Shrike	<i>Lanius isabellinus</i>	लाल शेपटीचा खाटिक
387.	Brown Shrike	<i>Lanius cristatus</i>	तपकिरी खाटिक
388.	Bay-backed Shrike	<i>Lanius vittatus</i>	उदी पाठीचा खाटिक
389.	Long-tailed Shrike	<i>Lanius schach</i>	तांबूस पाठीचा खाटिक
390.	Southern Grey Shrike	<i>Lanius meridionalis</i>	राखी खाटिक
391.	Grey-backed Shrike	<i>Lanius tephronotus</i>	करड्या पाठीचा खाटिक
392.	Grey Hypocolius	<i>Hypocolius ampelinus</i>	कसाई बुलबुल
393.	Blue Rock Thrush	<i>Monticola solitarius</i>	नील कस्तूर
394.	Malabar Whistling Thrush	<i>Myiophonus horsfieldii</i>	मलबार शिळ कस्तूर
395.	Orange-headed Thrush	<i>Zoothera citrina</i>	नारिंगी डोक्याचा कस्तूर
396.	Blue-headed Rock-Thrush	<i>Monticola cinclorhynchus</i>	निळ्या डोक्याचा कस्तूर
397.	Tickells' Thrush	<i>Turdus unicolor</i>	टिकेलचा कस्तूर
398.	Indian Blackbird	<i>Turdus (merula) similimus</i>	काळा कस्तूर
399.	Siberian Rubythroat	<i>Luscinia calliope</i>	माणिककंठ
400.	Bluethroat	<i>Luscinia svecica</i>	शंकर

पान २१ वर...

अनुक्रम	इंग्रजी सामान्य नाव	शास्त्रीय नाव	मराठी नाव
401.	Indian Blue Robin	<i>Luscinia brunnea</i>	भारतीय निळा दयाळ
402.	Oriental Magpie Robin	<i>Copsychus saularis</i>	दयाळ
403.	White-rumped Shama	<i>Copsychus malabaricus</i>	शामा
404.	Indian Robin	<i>Saxicoloides fulicata</i>	चीरक
405.	Black Redstart	<i>Phoenicurus ochruros</i>	काळा थिरथिरा
406.	White-browed Bushchat	<i>Saxicola macrorhynchus</i>	पांढऱ्या भुवईचा गप्पीदास
407.	Siberian (Common) Stonechat	<i>Saxicola torquata</i>	सामान्य गप्पीदास
408.	Pied Bushchat	<i>Saxicola caprata</i>	कवड्या गप्पीदास
409.	Variable Wheatear	<i>Oenanthe picata</i>	कबरा रणगोजा
410.	Desert Wheatear	<i>Oenanthe deserti</i>	रणगोजा
411.	Isabelline Wheatear	<i>Oenanthe isabellina</i>	राखट रणगोजा
412.	Red-tailed Wheatear	<i>Oenanthe chrysopygia</i>	लाल शोपटीचा रणगोजा
413.	Indian (Brown Rock) Chat	<i>Cercomela fusca</i>	तपकिरी गप्पीदास
414.	Puff-throated (Spotted) Babbler	<i>Pellorneum ruficeps</i>	ठिपकेदार सातभाई
415.	Indian Scimitar-Babbler	<i>Pomatorhinus horsfieldii</i>	बाकचोच सातभाई
416.	Tawny-bellied Babbler	<i>Dumetia hyperythra</i>	पिंगट पोटाचा सातभाई
417.	Dark-fronted Babbler	<i>Rhopocinchla atriceps</i>	काळ्या डोक्याचा सातभाई
418.	Yellow-eyed Babbler	<i>Chrysomma sinense</i>	पिवळ्या डोक्याचा सातभाई
419.	Common Babbler	<i>Turdoides caudatus</i>	सामान्य सातभाई
420.	Large Grey Babbler	<i>Turdoides malcolmi</i>	राखी सातभाई
421.	Indian Rufous Babbler	<i>Turdoides subrufus</i>	तांबूस सातभाई
422.	Jungle Babbler	<i>Turdoides striatus</i>	जंगली सातभाई
423.	White-headed Babbler	<i>Turdoides affinis</i>	पांढऱ्या डोक्याचा सातभाई
424.	Brown-cheeked Fulvetta	<i>Alcippe poioicephala</i>	शिटीमार रानभाई
425.	Zitting Cisticola	<i>Cisticola juncidus</i>	रेशाळ वटवट्या
426.	Bright-capped Cisticola	<i>Cisticola exilis</i>	उजळ माथ्याचा वटवट्या
427.	Jungle Prinia	<i>Prinia sylvatica</i>	रान वटवट्या
428.	Ashy Prinia	<i>Prinia socialis</i>	राखी वटवट्या
429.	Plain Prinia	<i>Prinia inornata</i>	वटवट्या
430.	Grey-breasted Prinia	<i>Prinia hodgsonii</i>	राखी छातीचा वटवट्या
431.	Rufous-fronted Prinia	<i>Prinia buchanani</i>	तांबूस डोक्याचा वटवट्या
432.	Common Grasshopper-Warbler	<i>Locustella naevia</i>	टोळ वटवट्या
433.	Rusty-rumped Grasshopper-Warbler	<i>Locustella certhiola</i>	तांबूस पाठीचा वटवट्या
434.	Paddyfield Warbler	<i>Acrocephalus agricola</i>	धान वटवट्या
435.	Blyth's Reed Warbler	<i>Acrocephalus dumetorum</i>	ब्लीथचा बोरू वटवट्या
436.	Clamorous Reed-warbler	<i>Acrocephalus stentoreus</i>	बडबड्या बोरू वटवट्या
437.	Thick-billed Warbler	<i>Acrocephalus aedon</i>	जाड चोचीचा वटवट्या
438.	Booted Warbler	<i>Hippolais caligata</i>	पायमोज वटवट्या

अनुक्रम	इंग्रजी सामान्य नाव	शास्त्रीय नाव	मराठी नाव
439.	Common Tailorbird	<i>Orthotomus sutorius</i>	शिंपी
440.	Common Chiffchaff	<i>Phylloscopus collybita</i>	चिपचीप
441.	Dusky Warbler	<i>Phylloscopus fuscatus</i>	काळसर वटवट्या
442.	Tickell's Warbler	<i>Phylloscopus affinis</i>	टिकेलचा वटवट्या
443.	Hume's Leaf-Warbler	<i>Phylloscopus humei</i>	ह्युमचा वटवट्या
444.	Greenish Warbler	<i>Phylloscopus trochiloides</i>	हिरवट पर्णवटवट्या
445.	Tytler's Leaf-Warbler	<i>Phylloscopus tytleri</i>	टायटलरचा पर्णवटवट्या
446.	Sulphur-bellied Warbler	<i>Phylloscopus griseolus</i>	पिवळ्या पोटाचा वटवट्या
447.	Yellow-browed Leaf-warbler	<i>Phylloscopus inornatus</i>	पिवळ्या भुवईचा वटवट्या
448.	Large-billed Leaf-Warbler	<i>Phylloscopus magnirostris</i>	जड चोचीचा पर्णवटवट्या
449.	Western Crowned Warbler	<i>Phylloscopus occipitalis</i>	मुकुटधारी पर्णवटवट्या
450.	Blyth's Leaf-Warbler	<i>Phylloscopus reguloides</i>	ब्लीथचा पर्णवटवट्या
451.	Bristled Grassbird	<i>Chaetornis striatus</i>	मिशीवाला गवती वटवट्या
452.	Broad-tailed Grassbird	<i>Schoenicola platyura</i>	रुंद-शेपटीचा गवती वटवट्या
453.	Greater Whitethroat	<i>Sylvia communis</i>	पांढऱ्या कंठाचा मोठा वटवट्या
454.	Lesser Whitethroat	<i>Sylvia curruca</i>	पांढऱ्या कंठाचा छोटा वटवट्या
455.	Orphean Warbler	<i>Sylvia hortensis</i>	सोनेरी डोळ्याचा वटवट्या
456.	Hume's Whitethroat	<i>Sylvia althaea</i>	ह्युमचा पांढऱ्या कंठाचा वटवट्या
457.	Asian Brown Flycatcher	<i>Muscicapa dauurica</i>	तपकिरी माशिमार
458.	Rufous-tailed Flycatcher	<i>Muscicapa ruficauda</i>	तांबूस शेपटीचा माशिमार
459.	Red-throated Flycatcher	<i>Ficedula albicilla</i>	लाल कंठाची माशिमार
460.	Red-breasted Flycatcher	<i>Ficedula parva</i>	लाल छातीची माशिमार
461.	Ultramarine Flycatcher	<i>Ficedula superciliaris</i>	निळी माशिमार
462.	Kashmir Flycatcher	<i>Ficedula subrubra</i>	काश्मिरी माशिमार
463.	Little Pied Flycatcher	<i>Ficedula westermanni</i>	कवड्या माशिमार
464.	Verditer Flycatcher	<i>Eumyias thalassina</i>	निलांग माशिमार
465.	Nilgiri Flycatcher	<i>Eumyias albicaudata</i>	निलगिरी माशिमार
466.	Blue-throated Flycatcher	<i>Cyornis rubeculoides</i>	निलकंठी माशिमार
467.	Tickell's Blue Flycatcher	<i>Cyornis tickelliae</i>	टिकेलची निळा माशिमार
468.	White-bellied Blue Flycatcher	<i>Cyornis pallipes</i>	पांढऱ्या पोटाचा निळा माशिमार
469.	Grey-headed Canary Flycatcher	<i>Culicicapa ceylonensis</i>	राखी डोक्याचा पिवळा माशिमार
470.	Asian Paradise Flycatcher	<i>Terpsiphone paradisi</i>	स्वर्गीय नर्तक
471.	Wynaad Laughingthrush	<i>Dryonastes delesserti</i>	वायनाड गानकस्तूर
472.	Black-naped Monarch-Flycatcher	<i>Hypothymis azurea</i>	काळ्या मानेचा आकाशी माशिमार
473.	White-throated Fantail	<i>Rhipidura albicollis</i>	पांढऱ्या कंठाची नाचण
474.	White-browed Fantail	<i>Rhipidura aureola</i>	पांढऱ्या भुवईची नाचण
475.	Cinereous Tit	<i>Parus cinereus</i>	कवडी रामगंगा
476.	Indian Yellow Tit	<i>Parus aplonotus</i>	पिवळी रामगंगा

अनुक्रम	इंग्रजी सामान्य नाव	शास्त्रीय नाव	मराठी नाव
477.	Chestnut-bellied Nuthatch	<i>Sitta castanea</i>	बदामी पोटाची शिलींध्री
478.	Velvet-fronted Nuthatch	<i>Sitta frontalis</i>	मखमली शिलींध्री
479.	Spotted Creeper (Indian Spotted Creeper)	<i>Salpornis spilonotus</i>	ठीपकेवाली सर्पिका
480.	Thick-billed Flowerpecker	<i>Dicaeum agile</i>	जाड चोचीचा फुलटोचा
481.	Pale-billed (Tickell's) Flowerpecker	<i>Dicaeum erythrorhynchos</i>	टिकेलचा फुलटोचा
482.	Plain (Nilgiri) Flowerpecker	<i>Dicaeum minullum</i>	निलगिरी फुलटोचा
483.	Purple-rumped Sunbird	<i>Leptocoma zeylonica</i>	जांभळ्या पाठीचा सूर्यपक्षी
484.	Small Sunbird	<i>Leptocoma minima</i>	छोटा सूर्यपक्षी
485.	Purple Sunbird	<i>Cinnyris asiaticus</i>	जांभळा सूर्यपक्षी
486.	Loten's Sunbird	<i>Cinnyris lotenius</i>	लोटेंचा सूर्यपक्षी
487.	Crimson Sunbird	<i>Aethopyga siparaja</i>	किरमिजी सूर्यपक्षी
488.	Little Spiderhunter	<i>Arachnothera longirostra</i>	छोटा कोळीखाऊ
489.	Oriental White-eye	<i>Zosterops palpebrosus</i>	चम्पेवाला
490.	Crested Bunting	<i>Emberiza lathamii</i>	तुरेवाला भारीट
491.	Grey-necked Bunting	<i>Emberiza buchanani</i>	करड्या मानेचा भारीट
492.	Ortolan Bunting	<i>Emberiza hortulana</i>	पिवळ्या गळ्याचा भारीट
493.	Striolated Bunting	<i>Emberiza striolata</i>	रेखित भारीट
494.	Black-headed Bunting	<i>Emberiza melanocephala</i>	काळ्या डोक्याचा भारीट
495.	Red-headed Bunting	<i>Emberiza bruniceps</i>	लाल डोक्याचा भारीट
496.	Common Rosefinch	<i>Carpodacus erythrinus</i>	गोरली
497.	Red Munia (Avadavat)	<i>Amandava amandava</i>	लाल मनोली (मुनिया)
498.	Green Munia (Avadavat)	<i>Amandava formosa</i>	हिरवी मनोली (मुनिया)
499.	Indian Silverbill (White-throated Munia)	<i>Euodice malabarica</i>	पांढऱ्या कंठाची मनोली (मुनिया)
500.	White-rumped Munia	<i>Lonchura striata</i>	पांढऱ्या पाठीची मनोली (मुनिया)
501.	Black-throated Munia	<i>Lonchura kelaarti</i>	काळ्या गळ्याची मनोली (मुनिया)
502.	Scaly-breasted Munia	<i>Lonchura punctulata</i>	ठीपकेवाली मनोली (मुनिया)
503.	Tricoloured (Black-headed) Munia	<i>Lonchura malacca</i>	काळ्या डोक्याची मनोली (मुनिया)
504.	House Sparrow	<i>Passer domesticus</i>	चिमणी
505.	Yellow-throated Sparrow	<i>Gymnorisxanthocollis</i>	रान चिमणी
506.	Black-breasted Weaver	<i>Ploceus benghalensis</i>	काळ्या छातीची सुगरण
507.	Streaked Weaver	<i>Ploceus manyar</i>	रेषाळ सुगरण
508.	'Indian' Baya Weaver	<i>Ploceus p. philippinus</i>	बाया सुगरण
509.	Malabar White-headed Starling	<i>Sturnia blythi</i>	पांढऱ्या डोक्याची मैना
510.	Grey-headed Starling	<i>Sturnia malabarica</i>	करड्या डोक्याची मैना
511.	Brahminy Starling	<i>Sturniapagodorum</i>	भांगपाडी मैना
512.	Rosy Starling	<i>Pastor roseus</i>	भोरडी (गुलाबीमैना/ पळस मैना)
513.	Common Starling	<i>Sturnus vulgaris</i>	तिलोरी मैना
514.	Asian Pied Starling	<i>Gracupica contra</i>	कवडी मैना

अनुक्रम	इंग्रजी सामान्य नाव	शास्त्रीय नाव	मराठी नाव
515.	Common Myna	<i>Acridotheres tristis</i>	साळुंकी
516.	Bank Myna	<i>Acridotheres ginginianus</i>	गंगा मैना
517.	Jungle Myna	<i>Acridotheres fuscus</i>	जंगली मैना
518.	Lesser Hill-myna or Southern Hill Myna	<i>Gracula indica</i>	पहाडी मैना
519.	Indian Golden Oriole	<i>Oriolus kundoo</i>	भारतीय हळद्या
520.	Black-naped Oriole	<i>Oriolus chinensis</i>	काळ्या मानेचा हळद्या
521.	Black-headed Oriole	<i>Oriolus xanthornus</i>	बुरखाधारी हळद्या
522.	Black Drongo	<i>Edolius macrocercus</i>	कोतवाल
523.	Ashy Drongo	<i>Edolius leucophaeus</i>	राखी कोतवाल
524.	White-bellied Drongo	<i>Edolius caerulescens</i>	पांढऱ्या पोटाचा कोतवाल
525.	Bronzed Drongo	<i>Edolius aeneus</i>	कांस्य कोतवाल
526.	Spangled Drongo (Hair-crested Drongo)	<i>Dicrurus hottentottus</i>	शेंडीवाला कोतवाल
527.	Greater Racket-tailed Drongo	<i>Dicrurus paradiseus</i>	भृंगराज कोतवाल
528.	Ashy Woodswallow	<i>Artamus fuscus</i>	राखी रानपाकोळी
529.	Rufous Treepie	<i>Dendrocitta vagabunda</i>	टकाचोर
530.	House Crow	<i>Corvus splendens</i>	कावळा
531.	Indian Jungle Crow	<i>Corvus [macrorhynchos] culminatus</i>	डोमकावळा
532.	Brown Skua	<i>Catharacta Antarctica</i>	तपकिरी समुद्रचोर
533.	Pomarine Jaeger	<i>Stercorarius pomarinus</i>	टोकदार शोपटीचा समुद्रचोर
534.	Parasitic Jaeger	<i>Stercorarius parasiticus</i>	परजीवी समुद्रचोर
535.	Greater Frigatebird	<i>Fregata minor</i>	मोठा चोरकावळा
536.	Lesser Frigatebird	<i>Fregata ariel</i>	छोटा चोरकावळा
537.	Jouanin's Petrel	<i>Bulweria fallax</i>	जाउनिनचा चोर टीवळा
538.	Wedge-tailed Shearwater	<i>Puffinus pacificus</i>	पाचर शोपटीचा लाटचिरा
539.	Flesh-footed Shearwater	<i>Puffinus carneipes</i>	रक्तपद लाटचिरा
540.	Audubon's Shearwater	<i>Puffinus lherminieri</i>	अदुबॉनचा लाटचिरा
541.	Persian Shearwater	<i>Puffinus persicus</i>	फारसी लाटचिरा
542.	Wilson's Storm-petrel	<i>Oceanites oceanicus</i>	विल्सनचा वादळी टिवळा
543.	Black-bellied Storm-petrel	<i>Fregatta tropica</i>	काळ्या पोटाचा वादळी टिवळा
544.	White-bellied Storm-petrel	<i>Fregatta grallaria</i>	पांढऱ्या पोटाचा वादळी टिवळा
545.	Red-billed Tropicbird	<i>Phaethon aethereus</i>	लालचोचीची समुद्रपरी
546.	Masked Booby	<i>Sula dactylatra</i>	मोठा समुद्री कावळा
547.	Brown Booby	<i>Sula leucogaster</i>	तपकिरी समुद्री कावळा
548.	Red-billed Tropicbird	<i>Phaethon aethereus</i>	लालचोचीची समुद्रपरी

पान २४ बरून...

पक्ष्यांची सदर मराठी नावे जानेवारी २०१५ मध्ये पुणे येथे पार पडलेल्या महाराष्ट्र पक्षीमित्र संमेलनात सादर करण्यात आली होती व त्यावर पक्षीमित्रांची मते मागविली होती. ती मते विचारात घेऊन दुरुस्त केलेली ही मराठी नावांची सूची आहे. आणखीही काही सूचना असतील तर त्यांचे स्वागत आहे. पण पक्ष्यांच्या प्रमाणित नावांची आपल्याला आवश्यकता होती. त्यादृष्टीने केलेला हा एक प्रयत्न आहे. ज्या पक्षीमित्रांनी तसदी घेऊन सूचना दिल्या त्यांचे मनःपूर्वक आभार.

काही महत्वाचे संदर्भ :

• पक्षीकोश (२०१४) मारुती चितमपल्ली. साहित्य प्रसार केंद्र. नागपूर.

- बर्ड्स ऑफ महाराष्ट्रा (२०११) डॉ. सतीश पांडे, प्रमोद देशपांडे व निरंजन संत. इला फाँडेशन. पुणे.
- दक्षिण भारतातील पक्षी (२००५) रिचर्ड ग्रिमेट, टीम इंस्कीप व प्रशांत महाजन. बॉम्बे नॅचरल हिस्ट्री सोसायटी, मुंबई.

संकलन - डॉ. राजू कसंबे
बॉम्बे नॅचरल हिस्ट्री सोसायटी, मुंबई.
मो. ०९००४९२४७३१.
ई-मेल: rajubnhs@gmail.com.

पक्षीमित्र अंक निधी

क्र.	देणगीदाराचे नाव	देणगी रक्कम	पावती क्र.
१	श्री. राजेन्द्र शंकरराव भाजे	रु.१००/-	०३७०
२	वृषाली जुवेकर	रु.२०००/-	२१५६
३	केशर उपाध्ये	रु.२०००/-	२१५७
४	श्री. सुरेश यादव	रु.८००/-	२१६१

स्वागत नव्या सभासदांचे

क्र.	नाव	पत्ता	फोन नं.	e-mail
७७६	सौ. जयश्री अ. चिंदरकर	पुणे	९८८१७३७२९४	jayachin47@gmail.com
७७७	श्रीमती शालिनी धरेधर	पुणे	९८२२२६७१४६	-
७७८	डॉ. अमोल सुभाष बागुल	अहमदनगर	९५९५५४५५५५	amolbagul3@gmail.com
७७९	श्री. संजीव बा. नलावडे	पुणे	९६६५५१५१२५	sanjira44@gmail.com
७८०	श्री. सिद्धेश्वर राजाराम चौधरी	पुणे	९८२२४९५९९२	ramchaudhari49@gmail.com
७८१	श्री. नरेंद्र गायकवाड	सोलापूर	९०११८७६०७६	narendragaekwad@gmail.com
७८२	धर्मराज नामदेव पाटील	पुणे	९८८११८६३९९	dharmarajraptor@gmail.com
७८३	श्री. गिरीश अविनाश जठार	कोल्हापूर	९४०४२६४०८४	girishjathar@gmail.com
७८४	श्री. अमरसिंह तारासिंह परदेशी	औरंगाबाद	९८९०६१२०५९	amarsinhpardeshi@gmail.com
७८५	श्री. आदित्य राजेंद्रप्रसाद स्वामी	अहमदनगर	८१४९५०८२९४	adityaswami07@gmail.com
७८६	सौ. अंजली राजेंद्रप्रसाद स्वामी	अहमदनगर	९२७००९०८४५	-
७८७	सौ. प्राची मदन टिल्लू	मुंबई	९९८७७४१७११	ptillu31@gmail.com

प्रकाश गोळे पक्षी संवर्धन निधी

- संस्थेने मुंबई येथे चालू केलेला सारस निधी पुढे पक्षी संवर्धन निधी म्हणून चालू ठेवण्यात आला आहे.
- आता आपण हा निधी कै. प्रकाश गोळे यांच्या स्मरणार्थ **प्रकाश गोळे पक्षी संवर्धन निधी** म्हणून जाहीर करत आहोत.
- सध्या हा निधी फक्त दीड लाख रुपये एवढाच आहे.
- सदर निधी येत्या वर्षभरात पाच लाख व तीन वर्षात दहा लाख एवढा करण्याचे उद्दिष्ट ठेवण्यात आले आहे.
- सदर पैसे मुदत ठेव म्हणून ठेवण्यात येतील व त्याचे व्याज विविध पक्षी संवर्धन प्रकल्पाला देण्यात येईल.

आजच आपली देणगी द्या
सर्व देणग्यांना **80G**ची सवलत
डीडी / चेक खालील पत्त्यावर पाठवा
अगर कोअर बँक ने
थेट खात्यात पैसे भरा व संस्थेला कळवा.

बचत खात्याचे नाव	महाराष्ट्र पक्षीमित्र
बँकेचे नाव व शाखा	बँक ऑफ महाराष्ट्र, चिपळूण
बचत खाते क्र.	60036812017
IFSC क्र.	MAHB0000296

मिळून सारेजण करु व्दिजगण रक्षण !

महाराष्ट्र पक्षीमित्र

११, युनायटेड पार्क, मार्कंडी, मु. पो. ता. चिपळूण,
४१५ ६०५, जि. रत्नागिरी. फोन : ०२३५५-२५३०३०

Email : pakshimitra@gmail.com Website : www.pakshimitra.org

प्रपत्र IV

- १) प्रकाशन स्थळ : ११, युनायटेड पार्क, मार्कंडी, चिपळूण, जि.रत्नागिरी, महाराष्ट्र, ४१५६०५
 - २) प्रकाशन कालावधी : त्रैमासिक
 - ३) मुद्रक : श्री. मधुकर अनंत फडके (एस. व्ही. प्रेस)
राष्ट्रीयत्व: भारतीय
पत्ता: शिवाजी चौक, चिपळूण, जि. रत्नागिरी, महाराष्ट्र, ४१५६०५
 - ४) प्रकाशक : श्री. विश्वास काटदरे (अध्यक्ष), महाराष्ट्र पक्षी मित्र
राष्ट्रीयत्व: भारतीय
पत्ता: ११, युनायटेड पार्क, मार्कंडी, चिपळूण, जि.रत्नागिरी, ४१५६०५
 - ५) संपादक : श्री. दिगंबर गाडगीळ
राष्ट्रीयत्व: भारतीय
पत्ता: ३९, आनंदवन कॉलनी, कॉलेज रोड, नाशिक, महाराष्ट्र, ४२२००५
मी, विश्वास दत्तात्रय काटदरे जाहीर करतो की वर दिलेली माहिती माझ्या माहितीनुसार बरोबर व खरी आहे.
- दिनांक : १ एप्रिल २०१५ सही - विश्वास काटदरे.

Indian Bird Conservation Network

The Indian Bird Conservation Network (IBCN) was established in 1998 by the BNHS in collaboration with BirdLife International and the Royal Society for the Protection of Birds (RSPB) - BirdLife partner in the UK. The IBCN is a network of organisations and individuals promoting the conservation of birds and their habitats in India and strengthening the biological diversity of the region.

Objectives

The IBCN promotes interest and takes action at a local, state and national level. The network monitors and safeguards IBAs through:

- ❖ Research & Monitoring ❖ Conservation Action
- ❖ Awareness & Education ❖ Policy & Advocacy
- ❖ Fund Raising ❖ Site Support Groups

Present Scenario

The IBCN is one of the leading membership networks in India, with about 100 organisational and 1000 individual members.

Benefits of IBCN Membership

- ❖ Provides a common platform for conservation of birds.
- ❖ Opportunity to bring conservation issues to the national audience.
- ❖ Opportunity to participate in network activities, surveys, research projects and workshops.
- ❖ A copy of the quarterly newsletter Mistnet to voice your opinion.

Mistnet

Contains articles and information on bird species (threatened and common), identified Important Bird Areas (IBAs) along with conservation issues, interventions and advocacy for the protection of biodiversity and their habitat.

Join today

For more details contact:

Indian Bird Conservation Network,
C/o BNHS, Hornbill House,
Opp. Lion Gate, S.B. Singh Road,
Mumbai 400 001, India

Email: ibabnhs@gmail.com, Website : www.ibcn.in
Tel: 022-22818957, 22821811, Fax: 022-22837615

Form for Individual Membership of the IBCN

(Fill in BLOCK LETTERS)

1. Name _____
(Mr/Mrs/Ms/Dr)
2. Date of Birth : Day ____ Month _____ Year _____
3. Address _____

Dist _____ Pin _____
State _____
4. Telephone/Mobile No. _____
5. Email _____
6. Website _____
7. Organization/Position _____
8. Academic qualifications _____
9. Important Bird Areas which you visit _____

10. Please list any other bird conservation organization that you are a member of : _____
11. If proposed by IBCN member/state coordinator please mention Name _____

Date _____ Applicant Signature _____

Annual membership fee is ₹ 150/- for an Indian member and \$15 for an overseas member payable through DD/Cheque/M.O./Bank Transfer in favour of '**BOMBAY NATURAL HISTORY SOCIETY**'. Outstation cheques should include additional ₹ 65/- towards bank charges.

Kindly send the form to -

Project Manager, IBCN, C/o BNHS, Hornbill House,
Opp. Lion Gate, S.B.Singh Road, Mumbai 400001, India.

Email : ibabnhs@gmail.com, **Website** : www.ibcn.in

Form for Organization Membership of the IBCN

(Fill in BLOCK LETTERS)

1. Name of the organization _____

2. Address _____

3. Telephone _____ Fax _____
4. Email _____
5. Date of Establishment _____
Registration No. _____
6. Aims & Objectives of the Organization _____

7. Main Activities of organization, especially in bird conservation _____
8. Number of Members : _____
9. What is the management structure of the organization
(e.g. Council, Board of Trustees, Committees) _____

10. Who would be your nominated representative?
Name _____
Position _____
11. Important Bird Areas which you visit _____
12. If proposed by IBCN member/state coordinator please
mention Name _____
13. Please enclose the following : (a) Latest Annual Report,
(b) Any other relevant information (e.g. Project Report,
Information Leaflets, etc.)

Date _____ Applicant Signature _____

Annual membership fee is ₹ 200/- for an Indian organization and \$25 for an overseas organization payable through DD/Cheque/M.O./Bank Transfer in favour of '**BOMBAY NATURAL HISTORY SOCIETY**'. Outstation cheques should include additional ₹ 65/- towards bank charges.

Kindly send the form to -

Project Manager, IBCN, C/o BNHS, Hornbill House,
Opp. Lion Gate, S.B.Singh Road, Mumbai 400001, India.

Email : ibabnhs@gmail.com, **Website :** www.ibcn.in

पक्ष्यांची दयनीय अवस्था

पान ५ वरून...

तंगूसाच्या जाळ्यात अडकून मेलेले पक्षी

लगेच चिकटतो व कितीही प्रयत्न केले तरी निघत नाही.

जंगलातील खडकाळ व दुर्मिळ ठिकाणी पाणी असेल तर त्या पाण्यात विष टाकून पक्ष्यांची शिकार केली जाते. अशा प्रकारे शिकार केलेले पक्षी लहान असतील तर भाजून खाल्ले जातात. मोठे असतील तर त्यांची भाजी केली जाते.

या समाजात असलेले पदाधिकारी, समाजसेवक यांना हे सर्व माहित आहे. मात्र ते ही शिकार थांबवू शकले नाहीत. वनविभाग, वनव्यवस्थापन समिती यांच्याकडून गावात 'कुन्हाड बंदी' बरोबरच 'गलोल बंदी' केली पाहिजे. समाज प्रबोधनाबरोबरच 'वन्यजीव संरक्षण' कायदा कसा आहे, याची प्रचिती त्यांना दाखविली पाहिजे.

– श्री. दामू शंकर धादवड, कसारा

९२२५२१८६९३

पक्षीमित्रांना आवाहन

आपली पक्षीनिरीक्षणे, पक्षीअभ्यास प्रकल्प, पक्ष्यांचे प्रथम दर्शन, शास्त्रीय पेपर इत्यादी पाठवावे. पक्षीमित्रमध्ये प्रसिद्ध केले जाईल. लिखाण हाती लिहून, टाईप करून ई-मेलने pakshimitra@gmail.com वर अथवा पोस्टाने महाराष्ट्र पक्षीमित्र, ११, युनायटेड पार्क, मार्कडी, चिपळूण या किंवा संपादकांच्या पत्त्यावर पाठवावे.

स्वागत नव्या सभासदांचे

क्र.	नाव	पत्ता	फोन नं.	e-mail
७४२	श्री. राजेंद्र शंकरराव भाजे	चंद्रपूर	९४२१८०७२७३	rajendrabhaje@rediffmail.com
७४३	श्री. अनुज खरे	पुणे	-	-
७४४	डॉ. बहार श्रीकृष्ण बाविस्कर	नागपूर	९९७५६८०३७५	drbaharbaviskar@gmail.com
७४५	कु. ऋतुजा जयप्रकाश कुकडे	अकोला	९३७२०३३१२३	rutujakukade@gmail.com
७४६	श्री. हर्षल किरण कुलकर्णी	पुणे	९९२२०१८८८९	harshal.thierryhenry@gmail.com
७४७	श्री. पराग प्रताप मंत्री	पुणे	९३७०६४३९७४	parag@suengg.com
७४८	श्री. सुहास गोपाळराव देशपांडे	बीड	९४२२२४३९०४	suhasngo@rediffmail.com
७४९	श्री. गणेश मेहेंदळे	रायगड	-	-
७५०	डॉ. तानाजी गेनभाऊ गीते	पुणे	९८५०४९७८९४	tgite08@gmail.com
७५१	श्री. संजय काशीनाथ रगजी	भांडूप (प.)	८७६७५१९८९८	santosh@bhashabaratiarts.com
७५२	श्री. प्रकाश श्यामराव पोटे	पुणे	९८८१०२१९५१	pspote7@gmail.com
७५३	श्री. संतोष जैन	पुणे	९८६००५३००५	santosh.jain@yahoo.com
७५४	श्री. अभिजीत द्वारकादास लोहिया	अंबाजोगाई	९४२२४९६९६९	abhijitlohiya@gmail.com
७५५	डॉ. शुभदा अभिजीत लोहिया	अंबाजोगाई	९४२२७४४८४४	shubhada.lohiya@gmail.com
७५६	श्री. सौरभ अनंत देशपांडे	पुणे	९४२१४३८४०४	maldhol@yahoo.co.in
७५७	श्री. संजय जयवंत गायकवाड	नाशिक	९८२२३१८२४८	sj66gaikwad@gmail.com
७५८	श्री. अनिल माने	पुणे	९४२०१९५७०३	-
७५९	श्री. सुनिल वसंतराव वाडेकर	नाशिक	९७६३७०३४८८	sunilwadekar5@gmail.com
७६०	श्री. वैभव दिलीपराव सकपाळ	पाटण	९६५७८२३१०१	theshadowsofsahyadri101@gmail.com
७६१	श्री. उमाकांत अरुण पाटील	पुणे	९४२३९६१७६६	umakantapatil@gmail.com
७६२	श्री. दिग्विजय दिनेश घाडगे	पुणे	९१७५८६३७३०	digvijay51998@gmail.com
७६३	श्री. अनंत विनायक गोखले	पुणे	९८८१०६६६१६	anant.v.gokhale@gmail.com
७६४	सौ. अनुराधा अभय उजागरे	जळगाव	९४०३५६७०२९	anuuzagare2013@gmail.com
७६५	श्री. अविनाश भगत	ठाणे	९८९२०६१८९९	avinashbhagat2@gmail.com
७६६	श्री. शंकर लक्ष्मणराव कराड	बीड	९९२३०५०७०७	shankarkarad@gmail.com
७६७	श्री. सुनिल मधुकर देसाई	पुणे	९८५०५५३२८६	sunilmesai@yahoo.com
७६८	श्री. नरेंद्र सूर्यकांत शिंदेकर	पुणे	९८२३०१२४२४	narendra.shindekar@gmail.com
७६९	श्री. अनिल गोपाळ चौधरी	पुणे	९८२२५४२११८	anilgch@gmail.com
७७०	श्री. नंदकिशोर सुरेशराव दुधे	अमरावती	८०८७७३८४२२	nandkishoredudhe@gmail.com
७७१	श्री. उल्हास बाबुराव चव्हाणके	कल्याण (प.)	९८२१३५४२७७	uchavanke@gmail.com
७७२	श्री. समीर गणपत पांगारे	पुणे	९४२३०८२१७८	-
७७३	श्री. प्रताप बापूसाहेब भोसले	अहमदनगर	९८८१७२८८२८	bhosale.prata7178@gmail.com
७७४	डॉ. उल्का पुरुषोत्तम चोबे	पुणे	९७६३१५४४४७	-
७७५	डॉ. शोभा राजीव देवधर	पुणे	९८२२०३९४०६	sheemadeodhar@yahoo.com

Financial support from IBCN

Please join Indian Bird Conservation Network (IBCN).
For details see website: www.ibcn.in

Registered with the Registrar of Newspaper in
India under serial No. MAHMAR/2012/51349

Book Packet containing periodicals

प्रति,

प्रेषक :

महाराष्ट्र पक्षीमित्र

११, युनायटेड पार्क, मार्कडी,

चिपळूण, जि. रत्नागिरी - ४१५ ६०५

फोन : (०२३५५) २५३०३०

E-mail : pakshimitra@gmail.com

website : www.pakshimitra.org

पक्षीमित्र

संपादक : दिगंबर गाडगीळ

मूल्य ₹ ५/-

मासिकात व्यक्त केलेल्या विचारांशी

संपादक सहमत असतीलच असे नाही.

अक्षरजुळणी : प्रिंटेब, नाशिक

मुद्रक : एस्. व्ही. प्रेस - चिपळूण

फोन : (०२३५५) २५२३३०